

Työeläke

4:2013

K R

Kroatian näkymät:
Eläkekriisi ja
talousahdinko

s. 14

O A

T I A

Kotimaan pitkän
aikavälin ennuste:
Selkenevää

s. 6

Emu-puskurit:
Saako käyttää,
jos ei ole pakko?

s.10

Toimitus

Päätoimittaja: Kati Kalliomäki | Vt. Toimituspäällikkö: Riitta Väkeväinen | Toimitusneuvosto: Pauli Forma (Keva), Roman Goebel (Keva), Outi Hartikainen (Varma), Eeva Hukka (Ilmarinen), Mikko Karpoja (Eläke-Fennia), Juha Knuuti (ETK), Risto Syväälä (Mela) ja Carita Wuorenjuuri (ETK) | Julkaisija: Eläketurvakeskus | Toimituksen sähköposti: työeläke-lehti@etk.fi | Tilaukset ja osoitteenmuutokset: aineistotilaukset@etk.fi, puhelin 029 411 2500 | Osoite: 00065 Eläketurvakeskus | Puhelin: 029 411 20 | www.etk.fi | 48. vuosikerta | Työeläke ilmestyy viisi kertaa vuodessa, seuraava lehti ilmestyy marraskuussa (29.11.2013) | Helsinki 2013 | ISSN-L 0564-5808, ISSN 0564-5808 (painettu), ISSN1799-5221 (verkkajulkaisu) | Ulkoasu: Ilkka Kumpunen, Kipinä |

PunaMusta Oy
Paperi: UPMFine 100 g/m²

Kannen kuvat:
Grgur Zucko

Oikeaa tietoa tänne ja heti!

Pääkirjoitus

Hyvät uutiset ovat tuskin koskaan kelvanneet oikeiksi uutisiksi. Vielä arveluttavampaa on, jos joku asiantuntija kertoo sellaisia. Ja perin epäilyttäväksi leimautuu jonkin alan oma asiantuntija – eihän sellaiseen nyt voi luottaa, kaunistelee kuitenkin!

Pitkin alkuvuotta on saatu seurata valtiovaltaan kohdistuvaa paheksuntaa, jonka kärki on ollut ulkopuolisten asiantuntijoiden käyttö päätöksenteon valmistelussa.

Paheksunnassa menee iloisesti sekaisin tutkijat, virkamiehet, asiantuntijat, lobbarit ja konsultit. Yhtään muita ammattiryhmiä mollaamatta tekee silti mieli kysyä, milloin asiantuntemuksesta tuli pahe. Minusta se on hyve.

Työeläkealalle on kertynyt sen viisikymmenvuotisen historian aikana kosolti faktatietoa ja asiantuntemusta ja niiden myötä koko joukko toimintaympäristönsä taitavia asiantuntijoita. Tiedolle onkin taas kysyntää, kun eläkeneuvottelut pääsivät kunnolla käyntiin työmarkkinoiden hyväksymän keskitetyn raamiratkaisun jälkeen.

Kysyntään vastataan: loppuvuoteen on luvassa tutkitun tiedon sumaa, joka käynnistyy juuri julkaistusta työeläkkeiden pitkän aikavälin laskelmista. Ne kokoavat yhteen sekä työeläkealan maksu- ja menonäkymät että työllisyys- ja väestöennusteet. Näkymät ovat myönteisempiä kuin vielä pari vuotta sitten uumoiltiin. Se saattaa näinä synkkinä talousaikoina herättää hämmennystä, mutta kehitykseen löytyy asiaperusteet.

Luvassa on myös yksilöiden käyttäytymistä koskevaa uutta tietoa. Etla-vetoisesti on kehitetty elinkaarimallia, joka antaa neuvottelijoille lisätietoa muun muassa eläkeikärajan noston vaikutuksista ihmisen valintoihin.

Ja lopulta: kuin kuuta nousevaa on odotettu ns. Pekkarisen ryhmän raporttia, joka paneutuu edellisen eläkeuudistuksen vaikutuksiin. Se tulee tarjoamaan laskelmia ja analyysjä neuvottelijoiden tueksi, muttei pyri sitomaan heidän käsiään.

Olisiko edellä mainittujen julkistamisten jälkeen tiedon tarpeemme tyydytetty? Tuskinpa. Raportit ehkä luovat suuntaa, mutta edelleen tarvitaan jatkuvalla syötöllä yksityiskohtaisempaa selvitystä ja laskelmaa. Toisin sanoen asiantuntijatietaa kaivataan aina – ja erityisesti muutospaineiden keskellä sitä kaivataan kipeästi.

Kati Kalliomäki
päätoimittaja

4

Pitkän aikavälin laskelmat: valoa näkyvissä

Kehityspäällikkö **Ismo Risku** ennakoi vaikeita lähivuosia, mutta helpompaa tulevaisuutta eläkemenon kehitykseen.

6

Pekkarisen työryhmä ryhmäkuvassa Eläkeneuvottelujen alkaminen odottaa **Jukka Pekkarisen** työryhmän selvitystä.

8

Perustuslain mukaista toimintaa

Suomen hajautettua työeläkejärjestelmää arvoistellaan aika-ajoin perustuslain vastaiseksi. Johtaja **Riitta Korpiluoma** tyrmää väitteen asiantuntija-artikkelissaan.

10

Muhkeat puskurit houkuttavat

Emu-puskurit herättävät intohimoja. Toisten mielestä niitä pitäisi käyttää, toisten mielestä säästää. Harvassa ovat kuitenkin ne, jotka osaavat selittää mitä ne ovat.

13

Sorsan kolumni

Kolumnisti **Ville-Pekka Sorsa** tarkastelee perusteluja työeläkevarojen muuttuville sijoitusstrategioille.

14

Reportaasi:

Uuden EU-maan Kroatian eläkeahdinko

Kroatia on kulkenut pitkän matkan Balkanin kriisistä Euroopan unionin jäseneksi. Hinta itsenäisyydestä oli kova ja sodan jäljet näkyvät mm. työkyvyttömyyseläkeläisten määränä. Maa pyrkii pelastamaan edes nuorten eläkkeet, mutta nuorten usko on heikko.

22

Työkyvyttömyys jakautuu epätasaisesti Suomessa

Työkyvyttömyyseläkkeelle jääminen lisääntyy Lounais-Suomesta pohjoiseen ja koilliseen siirryttäessä, kirjoittaa erikoistutkija **Mikko Laaksonen** asiantuntija-artikkelissaan.

24

Kokemuksen ääni ohjaa apurahan saajia

Vuonna 2009 tieteilijät ja taiteilijatkin pääsivät eläkevakuuttamisen piiriin. Melan vakuutusasiantuntija **Henri Virtanen** on ollut alusta asti mukana apurahansaajien eläketurvan järjestämisessä.

27

Harmaa talous -kampanjalla kolmas kausi

Tänä syksynä Harmaa talous – Musta tulevaisuus -kampanja kysyy: Kenen tulevaisuutta rahhoitat?

Rikoskomisario **Minna Immonen** toivoo nuorten heräävän karuun arkeen.

28

Pallo hallussa

Yhdysvalloissa Detroitin konkurssi herätti huolen julkisen sektorin eläkkeistä. Ruotsissa loppuu rahastoeläkkeiden puhelinmyynti. Entä mitä kuuluu Uuteen-Seelantiin?

30–31

Tiedoksi

Työeläkemaksut mukana palkkaratkaisussa. Työkyvyttömyyseläkkeen voisi jättää lepäämään myös jatkossa.

Yhä enemmän kuntatyötä tehdään yhtiöissä.

Uusi konsepti osatyökykyisten työllistämiseen.

32

Nimitykset

Eläketesti muistuttaa valintojen merkityksestä

33

Onko työurien pidentäminen mennyt maailmaa?

Työterveyslaitoksen teemajohtaja **Päivi Husman** pohtii työurien pidentämistä suhteessa moninaistuvien ja yksilöllistyvien työurien maailmaan.

34

Luin kirjan

Yhdyskunta-sarjakuva

35

English Summary

by Joanna Nylund

36

Uusimmat julkaisut

Pitkän aikavälin laskelmissa on HYVIÄ JA HUONOJA UUTISIA

Tulevaisuus näyttää uusien pitkän aikavälin laskelmien mukaan pääosin samalta kuin aiemminkin: väestö vanhenee ja eläkemenot kasvavat. Vaikka lähivuosien näkymä on huonompi kuin ennen, pidemmän päälle luvassa on parempaa kuin aiemmin on uskottu.

Hyvän väestökehityksen ja myönteisen työllisyysennusteen ansiosta työllisiä näyttäisi olevan aiempaa arvioitua enemmän suhteessa eläkkeensaajien määrään. Huoltosuhde ei siis vedä suomalaisia niin pahaan kumaraan kuin vuonna 2011 näytti.

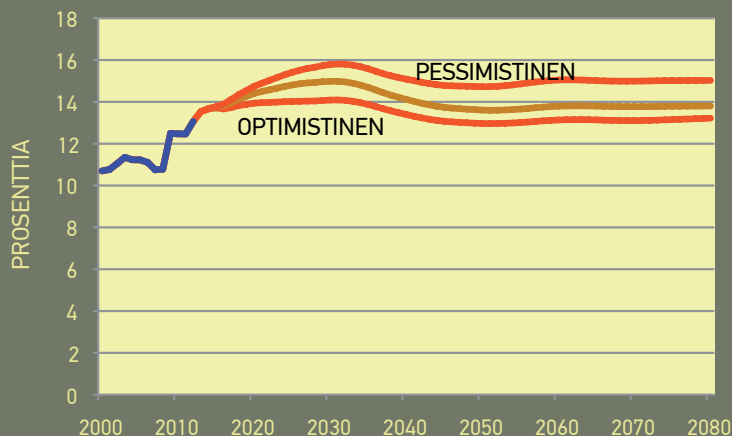
Eläketurvakeskuksen kehityspäällikön Ismo Riskun mukaan tulevilla sukupolvillakaan ei välttämättä ole vaikeuksia selviytyä eläkkeiden maksutaakasta. Eläkkeisiin käytettävä osuus kokonaistuotannosta oli viimevuonna noin 13 prosenttia. Jos väestön ja talouden trendit jatkuvat ennakkoidulla tavalla, osuus kasvaa suurimil-

laan 15 prosenttiin 2030-luvulla. Tämän jälkeen eläkemenojen osuus kuitenkin alenee runsaan prosenttiyksikön.

Tässä menotason sopeutumisessa on suuri merkitys työeläkelakeihin tehdyillä muutoksilla, jotka alkoivat jo 1990-luvulla. Kelan eläkkeiden kehitys riippuu ratkaisevasti siitä, millaisia korotuksia eduskunta näihin etuuksiin tekee. Jos Kelan etuustaso ei erikseen päätetä korottaa, vähimmäisturvan kustannukset ja taso alenevat vähitellen.

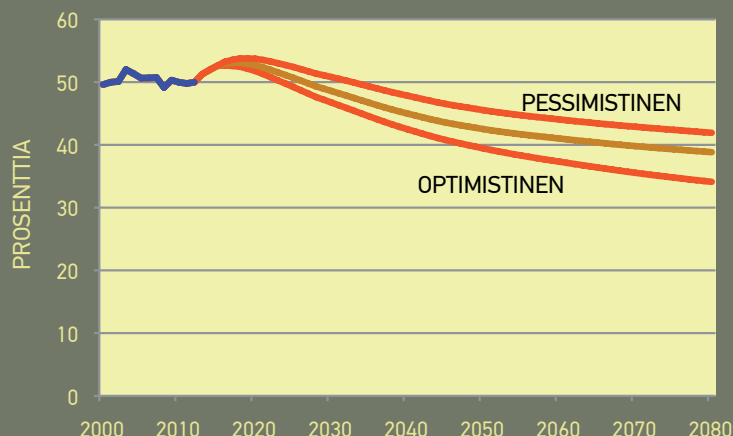
Kuvio 1.

Lakisääteiset eläkemenot eri skenaarioissa vuosina 2000–2080 suhteessa bruttokansantuotteeseen.

Kuvio 2.

Keskieläke prosentteina eri skenaarioissa vuosina 2000–2080 suhteessa keskiansioihin.

Ismo Risku ei näe tulevien sukupolvien maksutaakkaa niin synkkänä kuin on oletettu.

Korvaustaso voi jäädä alhaiseksi

Pitkän aikavälin laskelmissa tarkastellaan asioita optimistisen ja pessimistisen väestö- ja talousskenaarioiden kautta. Lisäksi piirretään ns. peruslinjaa. Optimistisessa skenaariossa ihmiset elävät ja työskentelevät pitkään. Lisäksi ansiotaso kasvaa nopeasti ja eläkevaroilta saadaan korkeita tuottoja. Pessimistisessä skenaariossa ihmisten elin-aika ja työurat ovat lyhyempiä, ansiotaso kasvaa hitaasti ja eläkevarojen tuotto jää matalaksi.

Jos kaikki menee hyvin, eläkkeiden ostovoima on korkea eikä eläkemaksuja tarvitsisi korottaa nykyisestä tasostaan. Riskulla on kuitenkin myös kolikon toinen puoli kerrottavanaan: vaikka keskimääräinen eläke on optimistisessa vaihtoehdossa korkea, eläkkeiden taso suhteessa työansioihin jää matalaksi.

Jos ansiotaso kasvaa nopeasti ja elinikä kasvaa, kuten optimistisessa laskelmassa oletetaan, eläkkeet putoavat suhteessa palkkoihin. 40 prosentin suhteellinen taso tulee silloin vastaan jo 2040-luvulla.

– Etuustaso jää matalammaksi kuin mitä olemme tottuneet pitämään hyvänä ja riittävänä, Ismo Risku toteaa.

Toisaalta keskimääräinen eläke kasvaa samaan aikaan. Kun vuonna 2012 keskieläke oli noin 1500 euroa, vuonna 2080 se on laskelmien mukaan 3400 euroa vuoden 2012 hintatasossa.

Pessimistisen skenaarion mukaan ihmiset elävät lyhyemmän aikaa ja ansiotaso kasvaa hitaammin, mutta eläkkeet puolestaan pysyvät korkeampina suhteessa palkkoihin.

Elinaikakerroin on sekä tyyliä että leppä

Jos eliniän piteneminen ryöstäytyisi vallan mahdolliseksi, elinaikakertoimen teho eläkemenon sopeuttajana heikkenisi. Riskun mielestä on hyvä pohtia sitä, pitäisikö keinovalikoima eläkemenon hillitsemiseksi olla laajempi.

Toisaalta elinaikakerroin on varsin tyyliä väline. Jos esimerkiksi joutuu 61-vuotiaana työkyvyttömyyseläkkeelle, iskee elinaikakerroin täysillä, eikä sitä voi estää, vaikka kyse ei olekaan aidosta valinnasta päättää työura varhain. Järjestelmän kannalta tämä tarkoittaa sitä, että kun ihmisten elin-aika pitenee, työkyvyttömyysmenot vähenevät.

Virta vie TyELiin ja KuELiin

Risku kertoo, että yhteiskunnan muutokset ja työeläkelakien säännökset johtavat siihen, että yksityisalojen työntekijöiden (TyEL) ja kuntatyöntekijöiden (KuEL) osuus työvoimasta kasvaa. Sen sijaan VaEL-vakuutettujen ja maanviljelijöiden (MYEL) määrä laskee. Pitkän aikavälin laskelmassa on nyt ensimmäistä kertaa eritelty KuEL- ja VaEL.

– VaELin eläkemenojen kehitys suhteessa palkkasummaan on huima, sillä eläkemaksua maksava työvoima valtiolla supistuu jatkuvasti. Valtion eläkemeno on kuitenkin koko ajan pienempi kuin ulosmaksettava palkkasumma. Nyt se on noin 60 prosenttia palkkasummasta, vuonna 2030 se on jo 90 prosenttia, Risku toteaa.

Teksti: Riitta Väkeväinen

Kuva: Antti Karkiainen

Näkymät lyhykäisesti:

- Vanhushuoltosuhde ei heikkene niin voimakkaasti kuin aiemmin otaksuttiin. Sataa työikäistä kohden oli 29 yli 64-vuotiaasta vuonna 2012. Vuonna 2030 heitä arvioidaan olevan 44 ja vuonna 2080 heitä olisi 53.
- Elinajanodote on ennusteen mukaan 90 vuotta vuonna 2080, vuonna 2012 se oli 80,5.
- Eläkkeellesiirtymisen odote oli 60,9 vuotta vuonna 2012. Vuonna 2025 se on 61,5 vuotta. 62,4 vuoden tavoitteen saavuttaminen edellyttäisi merkittävää työkyvyttömyys ja vanhuuseläkealkavuuden alenemista.
- Työllisyysaste kehittyy positiivisesti. Se oli

vuosina 2010–2012 noin 68 prosentissa, vuodesta 2020 eteenpäin sen uskotaan olevan runsaat 72 prosenttia.

- Lakisääteiset kokonaiseläkemenot olivat vuonna 2012 runsaat 13 prosenttia BKT:sta. Korkeimmillaan osuus nousee 2030-luvulla, noin 15 prosenttiin, 2040-luvulla se vakiintuu vajaaseen 14 prosenttiin.
- Työeläkemaksut nousevat eläkemenojen kasvun takia. TyEL-maksu nousee vuoden 2012 vajaasta 23 prosentista noin 25 prosenttiin tämän vuosikymmenen aikana. Tämä taso on riittävä 2050-luvun loppupuolelle, sen jälkeen maksutaso nousee 26

prosenttiin vuoteen 2080 mennessä.

- Keskieläke on vuonna 2080 lähes 3400 euroa kuukaudessa vuoden 2012 hintatasossa. Eläkkeiden ostovoima siis kasvaa jatkuvasti, vuonna 2012 keskieläke oli lähes 1500 euroa.
- Eläkevarojen tuotto vaikuttaa pääosin maksutasoon. Perusvaihtoehdon tuottooletus on 3,5 prosenttia.
- Prosenttiyksikön nousu sijoitustuotoissa alentaisi TyEL-maksua vuonna 2025 noin yhden prosenttiyksikön ja vuonna 2080 vaikutus olisi kolme prosenttiyksikköä.

• **Tuulia Hakola-Uusitalo**
– finanssineuvos, valtiova-
rainministeriö, ryhmän
asiantuntijasihteeri

• **Timo Viherkenttä**
– hallintoneuvos, korkein
hallinto-oikeus

• **Mikko Kautto**
– johtaja, Eläketurvakeskus,
ryhmän asiantuntijasihteeri

• **Seija Ilmakunnas**
– johtaja, Palkansaajien
tutkimuskeskus

• **Jukka Pekkarinen**,
– ylijohtaja, valtiova-
rainministeriö, ryhmän
puheenjohtaja.

• **Jukka Rantala**
– toimitusjohtaja,
Eläketurvakeskus

• **Outi Antila**
– ylijohtaja Sosiaali- ja terveysti-
misteriö, vakuutusosasto

• **Vesa Vihriälä**
– toimitusjohtaja, ETLA

• **Hannu Uusitalo**
– johdon asiantuntija,
Eläketurvakeskus

Asiantuntijaryhmä

• Kuvasta puuttuu **Olli Kangas**
– osastopäällikkö, Kela

ELÄKENEUVOTTELUT ODOTTAVAT Pekkarisen raporttia

Eläkeneuvottelut pääsevät todenteolla alkuun ilmeisesti marraskuussa, kun ns. keskitetyn palkkaratkaisun koh-
talo on ratkennut lokakuun lopulla. Toinen neuvottelijoiden tarvitsema työkalu on työmarkkinakeskusjär-
jestöjen nimeämän asiantuntijaryh-
män eli Pekkarisen ryhmän raportti.

Ryhmän tehtävänä on selvittää vuo-
den 2005 eläkeuudistuksen vaiku-
tuksia ja punnita lisätoimien tar-
peellisuutta sen turvaamiseksi, että
eläkejärjestelmä pysyy taloudellises-
ti ja sosiaalisesti kestäväenä.

– Arvioidaan siis sitä, miten eliniän pitenemi-
seen pitäisi reagoida, vai pitäisikö, jotenkin muu-
tenkin kuin elinaikakertoimen avulla, sanoo ryh-
män jäsen, johdon asiantuntija **Hannu Uusitalo**
ETK:sta.

Uusitalo muistuttaa, että Pekkarisen ryhmän
raportti ei esitä mitään valmista mallia, vaan tuo
esiin vaihtoehtoja. Päätöksentekijöiden tehtävä
on valita mitä vaihtoehtoja halutaan toteuttaa.

• Heli Puura,
– Sosiaaliasioiden
päälikkö, STTK

• Mikko Karpoja
– Johtaja,
Eläke-Fennia

• Antti Tanskanen
– Asiantuntija, EK

• Reijo Vanne
– Johtaja, Tela

• Jaakko Kiander
– Talousjohtaja,
Ilmarinen

• Katja Veirto
– Sosiaaliasioiden
päälikkö, SAK

• Risto Murto
– Varatoimitusjohtaja, Varma

Taustaryhmä

• Kuvasta puuttuu pääekonomisti
Eugen Koev Akavasta

Työmarkkinakeskusjärjestöt ovat luvanneet sopia työeläkeuudistuksen suuntaviivoista syksyyn 2014 mennessä.

Lukuisia laskelmia vielä edessä

Pekkarisen raportti ei ole suinkaan ainoa kompassi, jonka avulla eläkeneuvottelijat voivat hakea suuntaa. Lokakuun alussa julkaistiin ETK:n pitkän aikavälin laskelma. Lähipäivinä Etla esittelee omia hahmotelmiaan siitä, millaiseksi tulevaisuus muodostuisi, jos edettäisiin professori **Nicholas Barrin** ideoiden mukaisesti. Toukuussa professori **Roope Uusitalon** ja ekonomisti **Satu Nivalaisen** tutkimuksessa todettiin vuoden 2005 uudistuksen vaikutusten työllisyyteen ja eläkkeelle siirtymiseen olleen ennakoitua vähäisemmät.

Tietoa ja selvitystä on siis runsaasti olemassa. Hannu Uusitalon mukaan näiltä pohjilta eläkeneuvottelijat pääsevät kyllä alkuun.

– Mutta kun päätöksentekijät tietävät, mihin suuntaan haluavat edetä, tarvitaan vielä lukuisia

konkreettisia laskelmia, Uusitalo toteaa ja muistuttaa, että se on ihan normaalia tällaisten neuvottelujen yhteydessä.

Tavoitteena on, että kaikki työeläkeuudistukseen liittyvät hallituksen lakiesitykset annetaan eduskunnalle heti vuoden 2015 eduskuntavaalien jälkeen ja uudistus tulee voimaan viimeistään vuoden 2017 alusta.

Työeläkeuudistuksen ja siihen liittyvän maksumorasratkaisun tavoitteena on edistää työllisyyttä, tukea julkisen talouden kestävyysvajeen ratkaisemista, parantaa työeläkejärjestelmän rahoituksellista kestävyttä pitkällä aikavälillä sekä varmistaa riittävä eläketurva ja sukupolvienvälinen oikeudenmukaisuus.

Eläkeuudistuksen yhteydessä neuvotellaan myös eläkkeiden rahoituksen tasoitusmäärään, Emu-puskuriin sekä vanhuuseläkerahastoinnin kehitykseen liittyvät ratkaisut.

*Riitta Väkeväinen
Kuvat: Olli Häkämies*

Asiantuntija-artikkeli

Riitta Korpiluoma
Johtaja
Eläketurvakeskus

Työeläkkeen perustuslaillisuus on punnittu

Aika ajoin kuulee väitettävän, että Suomen työeläketurvan järjestämistapa olisi ristiriidassa perustuslain kanssa tai että tätä asiaa ei olisi selvitetty. Molemmat väitteet ovat vääriä. Työeläketurvan järjestämistavan perustuslainmukaisuus on varmistettu eduskunnan perustuslakivaliokunnassa useaan otteeseen.

■ Työeläkejärjestelmän toimeenpano on hajautettu yksityisille ja julkisille toimijoille. Yksityisten alojen työeläketurvaa hoitavat työeläkevakuutusyhtiöt, eläkesäätiöt ja –kassat sekä muutama monopolilaitos (Maatalousyrittäjien eläkelaitos ja Merimieseläkekassa). Julkisten alojen työeläketurvan hoito on keskitetty Kevaan.

Työeläketurvaa on hoidettu hajautetusti sen syntymisestä, vuodesta 1962, saakka. Myös tapaturmavakuutuksen ja työttömyysvakuutuksen toimeenpano on Suomessa uskottu yksityisoikeudellisille toimijoille. Tällaisen järjestelyn perustuslainmukaisuus on noussut julkiseen keskusteluun vasta viime vuosina.

Hallinnollinen lainsäädäntö levittäytyy työeläkejärjestelmään

Alkujaan työeläketurvan toimeenpano oli varsin niukalti säädeltyä. Käytännössä turvauduttiin yleisiin hallinnollisiin periaatteisiin ja menettelytapoihin.

Uusi hallintomenettelylaki tuli voimaan 1982, mutta se ei aluksi koskenut yksityisten alojen työeläkelaitoksia. Vasta vuoden 1995 oikeusturvauudistuksen myötä hallintomenettelylain keskeiset periaatteet säädettiin lailla koskemaan myös yksityisen puolen työeläkelaitoksia.

Virkarikoslainsäädännön uudistamisen yhteydessä 1990-luvun taitteessa nämä säännökset ulotettiin koskemaan työeläkelaitosten työntekijöitä heidän käyttäessään julkista valtaa. Julkisen vallan käyttämisellä tarkoitetaan esimerkiksi eläkehakemusten ja vakuuttamisvelvollisuuden ratkaisemista. Oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen valvonta laajennettiin koskemaan työeläkejärjestelmää vuodesta 1991.

Vuoden 1999 alusta tuli voimaan laki viranomaistoiminnan julkisuudesta. Sitä sovelletaan viranomaisten lisäksi myös työeläkelaitoksiin niiden tehdessä jonkun etuja, oikeuksia tai velvollisuuksia koskevia hallintopäätöksiä.

Hallintomenettelylaki korvattiin uudella hallintolalla vuoden 2003 alusta. Uusi laki tuli koskemaan myös työ-

eläkeasioita, jollei työeläkelaeissa toisin säädetä. Lain soveltamisen lähtökohta siis muuttui päinvastaiseksi kuin hallintomenettelylaissa.

Hallintotehtävien siirtäminen muille kuin viranomaisille

Uusi perustuslaki tuli voimaan 1.3.2000. Siinä määritellään, millä edellytyksillä julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muiden kuin viranomaisten tehtäväksi (124 §). Hallinnollista toimivaltaa ja julkisia tehtäviä on Suomessa melko yleisesti annettu myös itsenäisille oikeushenkilöille, jotka eivät ole valtion tai kunnallisen hallinnon viranomaisia.

Perustuslain mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Perustuslakivaliokunta on edellyttänyt, että yhteisö kuuluu hallinnon yleislakien kuten hallintolain, kielilain ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain sekä virkarikoslainsäädännön soveltamisalaan ja että yhteisön päätöksiin voi haakea muutosta.

Perustuslain mukaan merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan kuitenkin antaa vain viranomaiselle. Tällaisina tehtävinä perustuslakivaliokunta on pitänyt esimerkiksi itsenäiseen harkintaan perustuvaa oikeutta käyttää voimakeinoja ja vastaavanlaisia pakonluonteisia toimivaltuuksia.

Työeläkkeen perustuslainmukaisuus on varmistettu

Uusi työntekijän eläkelaki (TyEL) oli eduskunnan perustuslakivaliokunnan arvioitavana. Lain todettiin täyttävän perustuslain vaatimukset. Hallinnon yleislakeja sovelletaan työeläkelaitoksiin niiden käsitellessä vakuuttamis- ja

PAIKOILLENNE VALMIIT NYT!

TYÖELÄKEPÄIVÄ 2013

14.11.2013 klo 12 | Helsingin Messukeskus

Työeläkepäivä kokoaa jälleen alan ajankohtaiset aiheet, näkökulmat ja keskustelijat. Suurella näyttämöllä hengen kohotusta ja seminaareissa syventävää pohdintaa.

eläkeasioita ja näitä asioita eläkelaitoksissa käsittelevät henkilöt ovat virkarikosoikeudellisessa vastuussa. Eläkelaitosten päätöksistä on muutoksenhakuoikeus. Yksityiset eläkelaitokset täyttävät näin ollen perustuslain 124 §:ssä edellytetyt hyvän hallinnon vaatimukset.

Työeläketurvalla on tärkeä yhteiskunnallinen merkitys keskeisenä osana työntekijöiden sosiaalivakuutusta. Perustuslaissa julkisen vallan käytön merkittävyys tarkoittaa kuitenkin voimakeinojen ja vastaavanlaisten pakkokeinojen käyttöä - ei toiminnan yhteiskunnallista merkittävyyttä. Jos julkisen vallan käytön merkittävyyttä arvioitaessa otettaisiin huomioon tehtäväkokonaisuuden yhteiskunnallinen merkitys, tämä tulkinta ei voisi koskea pelkästään työeläkejärjestelmää.

Työeläkejärjestelmän lisäksi lakisääteisen sosiaalivakuutuksen toimeenpanoa on Suomessa annettu varsin laajasti muille kuin julkisille viranomaisille. Lakisääteisen tapaturmavakuutuksen toimeenpanosta huolehtivat vahinkovakuutusyhtiöt. Muita lakisääteisen sosiaalivakuutuksen ja muun vakuutuksen piirissä julkista tehtävää ja julkista valtaa käyttäviä yksityisiä tahoja ovat liikennevakuutuskeskus, potilasvakuutuskeskus, työttömyyskassat ja työttömyysvakuutusrahasto.

Perustuslaki ja kansainvälinen säännöstö ei velvoita valtiota hallinnoimaan sosiaalivakuutusta. Nämä vakuutukset ja niiden rahastot kuuluvat sitä paitsi perustuslain omaisuuden suojan piiriin. Niiden siirtäminen valtiolle edellyttäisi perustuslain säätämisyjärjestystä.

Valtion tehtävä on huolehtia lainsäädännöllä siitä, että sosiaaliturvaa on ja säännellä sitä, että se toimeenpannaan hyvän hallinnon periaatteet ja perusoikeudet turvaten sekä valvoa, että toimitaan lain mukaan. ■

SEMINAARIT

- 1. Luistoa vai pitoa – latu auki eläkeuudistuksiin**
Ajanotto käyntiin ja katse kohti tulevaa eläkeuudistusta: millaista mitalisaalista valtiovalta odottaa ja missä kunnossa uudistukseen lähdetään? Saiko Ruotsi taas paremman lähdön?
- 2. Tunkua palkintopallille – hajautus, keskittyminen, kilpailu**
Onko se voima joka jyllää vai ponnistaako pieni korkeammalle? Millaisia ovat terveen kilpailun edellytykset työeläkealalla?
- 3. ICT-ilmaveivi – prosessit kuntoon**
Viro ohitti Suomen sähköisessä asiointissa jo kierroksella. Kenen herkillä käsillä työeläkealan prosessit viritetään huippusuoritukseen?

Päivää siivittää EVA-trion musiikki. Lopuksi buffet ja seurustelua. Lisätietoja www.etk.fi/tyoelakepaiva. Twitter: #Työeläkepäivä

Emu-puskureita huudetaan apuun

Vain eläkerahastojen puskuri on ollut vähässä käytössä

Teksti: Birgitta Suorsa, UP | Kuva: Lehtikuva

Emu-puskureita on vaadittu käytettäväksi kansantalouden elvyttämiseen. Puskureiden turvin voitaisiin jättää työttömyysvakuutusmaksut ja eläkemaksut korottamatta tai alentaa niitä. Nyt kiistellään siitä, onko suurimman Emu-puskurin käytölle perusteita vai ei. Suurin puskureista on sijoitettu työeläkerahastojen tasausvastuuseen.

Vuodesta 1998 lähtien kerättyihin Emu-puskureihin on eri arvioiden mukaan kertynyt 3,7–5,5 miljardia euroa. Valtaosa puskurivaroista on yksityisalojen työeläkejärjestelmässä.

Alun perin Emu-puskureita ryhdyttiin keräämään, kun Suomen markka päätettiin liittää yhteisvaluutta euroon. Koska Suomi menetti mahdollisuuden devalvoida eli alentaa tarvittaessa valuuttansa ulkoista arvoa, mahdollisiin talouskriiseihin päätettiin varautua puskureilla.

Työmarkkinajärjestöt sopivat, että puskureina käytetään eläkerahastoja ja yritysten henkilöstörahastoja sekä varta vasten perustettavaa Työttömyysvakuutusrahastoa.

Emu-puskureiden käytöstä päättävät työmarkkina-

Aikanaan ei sovittu tarkalleen, missä tilanteissa eläkepuskuria voi käyttää.

järjestöt. Alkusyksystä Elinkeinoelämän keskusliitto esitti puskureiden käyttöä taloustilanteen helpottamiseksi. Palkansaajajärjestöjen mukaan siihen ei ollut syytä. Pelkona oli, että väliaikaiseksi aiotusta työeläkevakuutusmaksujen alennuksesta voisi tulla pysyvä. Se puolestaan heikentäisi työeläkejärjestelmää.

Keskitetyssä tuloratkaisussa eli talous- ja kasvusopimuksessa on sovittu, että järjestöt neuvottelevat eläkeratkaisusta ja mm. Emu-puskurista syksyyn 2014 mennessä.

Puskurisopimuksessa ei aikanaan sovittu tarkalleen, missä tilanteissa eläkepuskuria voi käyttää. Puhuttiin epäsymmetrisestä shokista eli tilanteesta, jossa muulla Euroopalla menisi hyvin, mutta Suomella ei. Yksi mittareista olisi Euroopan Keskuspankin korko. Puskureita käytettäisiin, jos korkotaso olisi Suomelle liian korkea.

Arvio koosta vaihtelee huomattavasti

Suurin ja merkittävin puskureista on yksityisalojen eläkerahastoissa. Emu-puskuria on kerrytetty työeläkeyhtiöiden, -kassojen ja -säätiöiden tasausvastuuseen.

Tasausvastuusta kustannetaan mm. perhe-eläkkeet, osa-aika-eläkkeet ja osa vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeistä.

Emu-puskurin tavoitetasoksi asetettiin 2,5 prosenttia yksityisalojen palkkasummasta. Tänä vuonna se on noin 1,3 miljardia. Koko tasausvastuu on 8,7 miljardia ja sen vähimmäismäärän ylittävää osaa kutsutaan Emu-puskuriksi. Ylärajaa puskurille ei aikanaan määritelty.

Eläketurvakeskuksen osastopäällikkö **Christina Lindell** arvioi Emu-puskurin kooksi runsaat 5 miljardia euroa.

– Ottaen huomioon tämän vuosikymmenen aikana eläkkeelle siirtyvät ns. suuret ikäluokat, EMU-puskurin kasvu yli varsinaisen tarpeen on ollut perusteltua. EMU-puskurilla voidaan vähentää tulevien vuosikymmenien maksun korotuspaineita ja samalla osaltaan tasoittaa eri sukupolvien maksurasitusta, Lindell toteaa.

Palkansaaja- ja työnantajajärjestöillä on erimielisyyksiä siitä, paljonko eläkepuskuriin on kertynyt varoja. Puskuriin on laitettu 2,7 miljardia. Jos tuotot lasketaan mukaan, summa on suurempi. Työnantajapuoli katsoo, että kaikki tasausvastuun vähimmäismäärän ylittävä osa on puskuria. Silloin puskuria olisi 5,5 miljardia.

Puskuria tarvitaan tulevina vuosinakin

Christina Lindell muistuttaa, että puskuria tarvitaan vastaisuudessaakin.

– Nyt töissä olevat maksavat Emu-puskuriin, josta maksetaan aikanaan heidän eläkkeitään. Näin tuleva sukupolvi saa vähän pienemmän maksun.

Työmarkkinajärjestöt sopivat keskitetyn yhteydessä eläkemaksun korottamisesta vuoteen 2016 saakka. Tuolloin eläkemaksu olisi 24,4 prosenttia.

Maksuja pitää Lindellin mukaan korottaa sen jälkeenkin noin prosenttiyksiköllä 2020-luvulle mentäessä.

– Emu-puskurin avulla voidaan varautua tasaisempaan eläkemaksun korotukseen kuin muutoin.

TVR-puskuria käytetään koko ajan

Työttömyysvakuutusrahastoon kertyvää puskuria on käytetty jo pariin otteeseen. Työttömyyden kasvaessa työttömyysvakuutusmaksua olisi jouduttu nostamaan merkittävästi sekä 2003 että 2009. Työttömyysvakuutusrahaston turvin maksuja voitiin kummallakin kertaa alentaa ja siten elvyttää taloutta.

– Ensimmäisellä kerralla oli minitaantuma ja toisella syvä taantuma. Edellytyksenä on tietysti ollut, että puskurissa on ollut rahaa. Molemmilla kerroilla varoja oli yli enimmäisrajan, Työttömyysvakuutusrahaston toimitusjohtaja **Heikki Pohja** kertoo.

Nyt puskurin varat ovat puolivälissä sallitusta maksimimäärästä. Varoja on 600 miljoonaa eli kahden kuukauden työttömyysmenojen verran.

Tästä huolimatta TVR:n hallintoneuvosto esittää, että puskuria käytetään ensi vuonnakin.

Henkilöstörahastoista lainoja yrityksille

Yritysten henkilöstörahastot voivat toimia yrityskohtaisina Emu-puskureina. Henkilöstörahastoissa oli keväällä pääomia yhteensä liki 480 miljoonaa euroa. Varat ovat kertyneet yrityksen jakamista tulos- ja voittopalkkioeristä.

Henkilöstörahastojen yhdistyksen puheenjohtaja **Tarja Laine** kertoo, että rahastot ovat tulleet vaikeina aikoina yritysten avuksi. Rahastot voivat ostaa yrityksen osakkeita ja velkakirjoja. Osa rahastoista on myös lainannut varojaan takaisin yritykselle.

– Yritys saa huokeaa lainaa, koska korko voi olla hyvin maltillinen, Laine muotoilee.

"Nyt tarvittaisiin 15 prosentin devalvaatio"

Perussuomalaisten puheenjohtaja, kansanedustaja **Timo Soini** katsoo, että nyt jos koskaan on oikea hetki käyttää Emu-puskureita.

Timo Soinin mielestä palkansaajille voisi ehdottaa eläkeiän jäädyttämistä vastineeksi Emu-puskurin käytölle.

Jyrki Katainen on todennut, etteivät eläkerahat ole tilapäistä elvytystä varten.

■ – Ruotsilla menee hyvin, koska sen valuutta kelluu. Suomella olisi tarve 15 prosentin devalvaatioon, mutta sitä ei voi tehdä. Jos nyt ei ole teollisuudessa paha päivä, milloin sitten, Soini haastaa.

Hänen mukaansa on parempi alentaa eläkemaksuja, sillä alemmat työnantajamaksut ja pienemmät työn sivukulut loisivat uusia työpaikkoja.

– Se voisi työllistää 20 000–40 000 henkeä. Jokainen työpaikka tuottaa uusia eläkkeenmaksajia. Jos ihminen ei ole töissä, hän ei maksa minkäänlaisia maksuja.

Pahin vaihtoehto Soinin mukaan on, ettei ostovoima kasva. Sen takia myös kuntien verotulot vähenevät ja palvelut heikenevät. Eläkemaksun alennus lisäisi hieman ostovoimaa.

– Teknolוגiateollisuus ei ole ainoa, joka puskureiden käytöstä hyötyisi.

Palkansaajapuolen vastentahtoisuus eläkkeiden Emu-puskurin käyttöön voisi Soinin mukaan kadota, jos vastikkeeksi sovittaisiin eläkeiän jäädyttämisestä.

– Osapuolet voisivat sopia, että nykyinen joustava eläkeikä jäädytetään tietyksi aikaa, esimerkiksi kolmeksi vuodeksi.

Hallituksen rakennemuutospaketti ja keskitetty tuloratkaisu eivät Soinin mukaan riitä talouden vauhdittamiseen.

– Pitäisi miettiä koko rakennepaketti uudelleen. Se edellyttää, että työmarkkinaosapuolet tekevät päätöksen puskureiden käytämisestä.

Eläkepuskuri tasapainottaa jo taloutta

Hallituksessa eläkerahastoissa olevan Emu-puskurin käyttöön on suhtauduttu suurella varauksella. Koko eläkevaranto on osaltaan tukemassa Suomen julkista taloutta, eikä sitä haluta pienentää.

Suomen bruttovelka saisi Emu-kriteereiden mukaan olla enimmillään 60 prosenttia BKT:sta. Työeläkevarojen vuoksi bruttovelka on hieman pienempi, 58 prosenttia.

Pääministeri **Jyrki Katainen** (kok.) totesi elokuussa MTV3:n Huomenta Suomi -ohjelmassa, että Emu-puskuri on työntekijän "eläkemassi".

– Eläkerahat ovat eläkkeitä varten, ei tilapäistä elvytystä varten. Talouteen haetaan dynamiikkaa rakenteellisten uudistusten kautta, Katainen totesi.

Lisäksi eläkkeiden Emu-puskuria on käytetty kertaalleen turvaamaan eläkesijoituksia.

Vuoden 2008 finanssikriisin takia eläkeyhtiöiden olisi pitänyt vakavaraisuuden säilyttämiseksi myydä sijoituksiaan tappiolla. Pääomien säilyttämiseksi eduskunta säätöi vuoden 2012 loppuun määräaikaikaislain, jonka mukaan eläkkeiden Emu-puskureita sai käyttää riskipitoisiin sijoituksiin. Tuotoilla saatiin vakavaraisuuspääoma nousemaan ennen kriisiä vallinneelle tasolle. Tämän ansiosta eläkemaksujen korotukset pysyivät maltillisina.

Sorsa

Kolumnistimme Ville-Pekka Sorsa on Helsingin yliopiston tutkijatohtori ja Poliittisen talouden tutkimuksen seuran puheenjohtaja

Tukevatko eläkesijoitukset kansantaloutta?

Tutkin kesän aikana työeläkesijoituksia koskevaa argumentaatiota eläkeuudistuksissa. Ensimmäisen kolmen vuosikymmenen aikana argumentaatio oli ennen kaikkea kansantaloudellista, vaikka kaikki uskomukset eivät modernin rahatalouden logiikkaa ihan vastan-

neetkaan.

Työeläkerahastojen alkutaipaleella oltiin yksimielisiä siitä, että Suomeen tarvittiin eläkepääomaa teollisen kasvun tuottamiseksi. Näkemys on siitä ontuva, että etukäteissäästäminen ei ole välttämätöntä – pankit kun voivat antaa modernissa rahataloudessa lainoja myös ilman sitä. Säästämisen lisääminen lähinnä heikentää talouden kysyntää. Takaisinlainat ja investointilainat olivat myös keskimäärin melko pieniä, minkä vuoksi säästöt eivät kanavoituneet investointeihin täysimääräisesti. Tästä huolimatta eläkepääoma tuotti talouskasvua. Eläkemaksut voitiin nimittäin maksaa velkakirjoina, jolloin eläkemaksut lisäsivät koko ajan talouden kierrossa olevaa rahaa.

Myös kotimaisen sijoittamisen lisäämistä ja monipuolistamista perusteltiin 1990-luvulla sillä, että sijoitukset luovat uusia investointeja. Suuri osa osakesijoituksista kohdistui jälkimarkkinoille, jolloin raha ei mennyt investointeihin, vaan osakkeen edelliselle omistajalle. Elleivät nämä sijoittajat rahoita uusia investointeja, arvopapereiden hinnat vain nousevat, tuottotaso alenee ja talouden riskitasot kasvavat. Toisaalta pörssisijoitukset myös sitoivat nopeasti kansainvälistyvien yritysten maailmalla tekemiä voittoja kotimaahan.

Viime vuosina kansantaloudellinen

argumentaatio on kaventunut. Nykyään ainoa hovikelpoinen argumentti on se, että sijoituksien tehtävä on tuottaa turvaavasti mahdollisimman paljon voittoa, jotta eläkemaksut ja siten työllistämiskustannukset saadaan pidettyä kurissa. Tämä heijastaa kilpailukykyajattelua, jossa kotimaista kysyntää pidetään vain toissijaisena tekijänä. Sitä se ei kuitenkaan ole. Kansainvälisen talouslaman olosuhteissa vain kotimainen kysyntä pitää talouden pyörät pyörimässä.

Sijoitukset ulkomaille ovat kotimaisen kysynnän kannalta tärkeitä. Ulkomailta saatavat sijoitustuotot nimittäin kohentavat vaihtotasetta ja vähentävät korkean säästämisasteen negatiivisia vaikutuksia kysyntään. Sijoitusten tekeminen ulkomaille toki heikentää rahoitustasetta väliaikaisesti. Vaihtotasekaan ei kohene, mikäli kotimaiset yritykset joutuvat samalla ulkomaisten sijoittajien haltuun. Tämän vuoksi ulkomaisia sijoituksia kannattaa lisätä nousukaudella, jolloin piensijoittajat ostavat kotimaisia arvopapereita.

Tämänhetkisessä kansainvälisessä taloustilanteessa voidaan kysyä, olisiko pienten talouksien syytä sijoittaa seuraavalla nousukaudella suurempi osa eläkerahastoista ulkomaille vientiriippuvuuden vähentämiseksi. Euroalueella tämä on yksi harvoista tavoista vähentää vientiriippuvuuden ongelmia. Toki strategiaa voidaan pitää itsekkäänä – ovatpa jotkut kutsuneet sitä imperialismiksi. Itsekkyys voi kuitenkin olla perusteltua. Vaikka Suomen kilpailukyky on erinomainen, ei siitä ole hyötyä tilanteessa, jossa suomalaisille tuotteille ei ole kansainvälistä kysyntää, kotimaassa on pitkäaikainen investointilama ja monikansalliset yritykset kotiuttavat voitoja aiempaa vähemmän Suomeen.

Ville-Pekka Sorsa

Kroatia

- Väkiluku: 4,5 milj.
- Odotettavissa oleva elinikä:
Miehet: 72,6 – Naiset: 80
- Eläkeläisten määrä 1,2 miljoonaa
- Vanhushuoltosuhte
(65+/15–64 v.): 25,5
- Eläkemenot BKT:sta: 10,6 %
- Keskipalkka: n. 1030 €
- Keskimääräinen eläke: n. 300 €
- Työttömyys: 20 %,
nuorisotyöttömyys: 45 %
(Lähde: Etk.fi)

*Vaikeasti vammautuneiden
sotainvalidien symposiumis-
sa Varaždinske Toplicessa
käsiteltiin veteraanien oi-
keuksia ja perheongelmia.*

Veteraanien etujärjestön puheenjohtaja Duro Glogoški, halvaantui selkäyttimeen osuneesta kranaatin sirpaleesta Osijekin taistelussa 1992.

Selkä Balkania vasten

Kroatia yrittää pelastaa edes nuorten eläkkeet

EU:hun heinäkuussa liittynyt Kroatia katsoo länteen. Näkymä ei houkuttele, mutta se on parempi kuin menneisyys. Maan talous yskii, eläkejärjestelmä on kriisissä. On kipeiden muutosten aika.

Teksti: Antti Karkiainen, Kuvat Grgur Zucko

Titon aikaisen kylpylähotellin auditorio on puolillaan Kroatian sodan veteraaneja. Toinen puoli, naiset ja lapset on ajettu ulos kahvittelemaan. Nyt ei tarvitse säästellä sanoja.

– Jos tapan itseni, vaimoni leskeneläke on 70 prosenttia eläkkeestäni. Se ei ole mitään. Kenraali saa 50 prosenttia enemmän, ja minä olen sentään rampa, mies älähtää.

Psykologit ja sosiaalityöntekijät rauhoittelevat purkauksia. Meneillään on vaikeasti vammautuneiden veteraanien symposium – katkeruus leijuu raskaana ilmassa.

Veteraanien eläke yli keskitason

Lopputuloksesta huolimatta sota on aina tragedia koko yhteiskunnalle – myös eläkejärjestelmälle.

– Harva eläkeuudistusta vastustanut puheenvuoro on perustunut faktoihin. Se oli odotettavissa, kertoo työ- ja eläkeministeri, *Mirando Mrsić*.

Kroatian eläkejärjestelmä

1. Pilari – Työeläkejärjestelmä

Työeläkemaksuilla rahoitettu jakojärjestelmä. Perustuu työntekijöiden eläkemaksuihin.

2. Pilari – Rahastoeläkkeet

Vakuutetuille kertyy eläkettä henkilökohtaiselle tilille 5 prosenttia työeläkemaksusta. Rahaston hoitaja ja riskitaso valitaan itse, kuten Ruotsissa. Nuorille pakollinen. 40–50-vuotiaat voivat itse valita haluavatko rahastoida osan. Sitä vanhemmat saavat vain työeläkettä.

3. Pilari – Vapaaehtoinen eläkesäästäminen

Keskeiset erot Suomeen

- Järjestelmä on valtion monopoli
- Vain työntekijä maksaa työeläkemaksua
- Osa eläkkeistä maksetaan rahastoista, kuten Ruotsissa
- Ei asumisperusteista kansaneläkettä
- Eläkepolitiikasta päättää parlamentti: altti poliittiselle kausivaihtelulle
- Eläkekatto

Itsenäisyys maksoi Kroatialle puoli miljoonaa työpaikkaa ja yli 10 000 miehen hengen. Neljäsosa maan eläkeläisistä on työkyvyttömyyseläkkeellä.

Veteraanineläkkeet ovat yli kaksi kertaa keskieläkettä (n. 300 e) suurempia. Niistä ja monista muista sankareiden eduista päätettiin heti sodan jälkeen kansallismielisissä tunnelmissa.

– Ajat ovat muuttuneet: nykyään meitä pidetään loisina. Ihmiset eivät muista, että vapautimme Kroatian kansan, kertoo veteraanien etujärjestön puheenjohtaja **Duro Glogoški**, 50.

Hänen mukaansa arvostuksen lasku johtuu median kuumasta perunasta, ns. valeveteraani-ilmiöstä. Lehtien mukaan veteraanistatus myönnettiin väärin perustein jopa 150 000 kroatialaiselle.

– Jopa puolustusministeriön siivoojilla on veteraanistatus ja edut, Glogoški harmittelee.

Kroatian sodan jälkeinen oikeisto-konservatiivipolitiikka oli monin tavoin leväperäistä. Yksityistäminen hoidettiin härskisti. Korruptio kukoisti myös eläkejärjestelmässä: lääkärit kirjoittivat työkyvyttömyyspapereita rahaa vastaan.

Eläkeikä nousee 67 vuoteen

Kroatian työ- ja eläkeministeri **Mirando Mrsić** ristii kätensä levollisesti. Hän puhuu rauhallisesti ja kaunistelematta maan tilasta: Talous ei ole kasvanut viiteen vuoteen. Nuorisotyöttömyys on Euroopan kolmanneksi korkein, 45 prosenttia. Edellä harhailevat vain kriisimaat Espanja ja Kreikka.

– Eläkejärjestelmämme suurin ongelma on kestävyys. Euroopan laajuisen talouskriisin lisäksi meillä on myös vaikea huoltosuhde: jokaista työssäkäyvää kohti on yksi eläkeläinen, Mrsić summaa.

Suomessa luku on puolet kevyempi. Käytännössä Kroatian tilanne on kestävämpi. Viime vuonna eläkemaksut kattoivat 58 prosenttia järjestelmän menoista, loput rahoitettiin valtion budjetista.

– Uudistus on välttämätön. Nostamme eläkeikää kahdella vuodella 67 ikävuoteen. Täydelle vanhuuseläkkeelle voi jäädä aikaisemminkin, jos takana on vähintään 41 vuoden työura.

Uudistus tulee voimaan asteittain vuodesta 2031 alkaen. Tuolloin naisten vanhuuseläkeikä on nostettu miesten tasolle, 65 ikävuoteen.

Kansa ei ole riemuissaan

Eläkeiän nosto siunattiin taktisesti elokuussa, jolloin suurin osa kroaateista viettää kesälomaansa. Asia ei tietenkään jäänyt medialta huomaamatta – debatti päätöksen oikeutuksesta käy edelleen kuumana.

Yleinen mielipide on vahvasti nostoa vastaan. Näin ajattelee myös hypytuntia Zagrebin vanhassa kaupungissa viettävä journalistiopiskelija **Kim Kovac**, 20.

– Täällä jokainen muutos on huonompaan suuntaan, siksi ihmiset vastustavat kaikkea. Itse jaksan kyllä työskennellä 67-vuotiaaksi, mutta nosto ei ole realistinen fyysisissä ammateissa toimiville.

– Vanhat ovat väsyneitä, ei heitä saisi kiusata enempää, lisää kurssikaveri, **Maija Lewa-Lopatuy**, 21.

Molemmat pysyvät kannassaan, vaikka kerron, että maan todellinen eläkkeellesiirtymisikä, 59 vuotta, uhkasi tulevaisuudessa nuorten eläkkeiden maksua.

Mutta ei niin pahaa, ettei jotain hyvääkin. Osana eläkeuudistusta Kroatia vahvistaa 2. pilarin rahastoeläkkeitä merkittävästi.

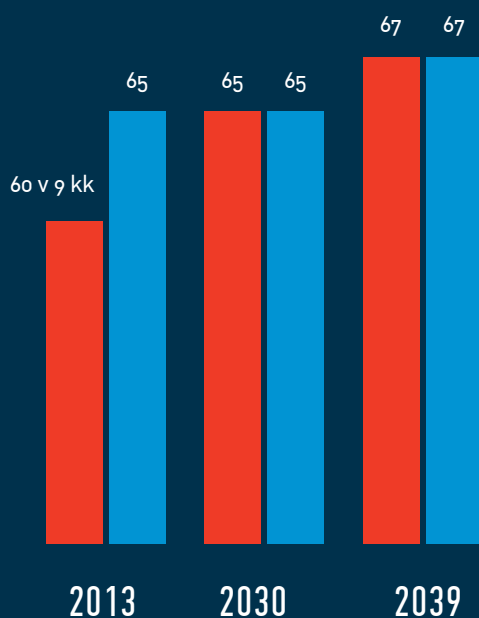
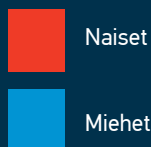
**Itsenäisyys maksoi Kroatialle
puoli miljoonaa työpaikkaa ja yli
10 000 miehen hengen.**

EU ei pelasta Kroatian taloutta ainakaan lähitulevaisuudessa, mutta avaa ovia nuorille, kertoo italian kieltä opiskeleva Petra Surina.

Kroatian eläkeuudistus

Eläkeikä nousee, nuorten eläkkeitä vahvistetaan

- Eläkeikä nostetaan 67 vuoteen 2039 mennessä. Täyden eläkkeen saa myös 41 vuoden työuralla.
- Varhaiseläkkeen ehtoja tiukennetaan. Ikäraja pysyy 55 vuodessa, etuuksia leikataan.
- Valtiorahoitteisiin eläkkeisiin ei tarvitse tehdä indeksitarkistuksia. Työeläkkeiden tarkistukset pysyvät ennallaan.
- 2. pilarin rahastoeläkkeitä vahvistetaan sukupolvien välisen solidaarisuuden nimissä. Nuorten eläke koostuu sekä 1. että 2. pilarista, toisin kuin vanhempien ikäpolvien. Tällä hetkellä eläkemaksusta rahastoidaan vain 5 prosenttia. Valtion tuella summa nostetaan asteittain 9 prosenttiin.
- Jos jäät työttömäksi lähellä eläkeikää, eikä valtion löydä sinulle uutta työpaikkaa, pääset varhaiseläkkeelle ilman leikkauksia.

Uudistus koskee etenkin nuoria. Alle 40-vuotiaiden on pakko sijoittaa osa työeläkemaksusta rahastosijoituksiin. Ruotsin tapaan eläke koostuu sekä työeläkkeestä että itse valitun rahastonhoitajan sijoittamasta ”riskirahasta”.

– Jos menisimme nykymallilla, vuonna 2025 nuoret saisivat eläkettä vain neljänneksen maan keskiansiosta, joka on tuhat euroa. Nyt pystymme takaamaan heille nykytason eläkkeet, työ- ja eläkeministeri Mrić kertoo.

Nuorten rahastoeläkkeiden huono tila johtuu Kroatian eläkepolitiikkaan kuuluvasta kausivaihtelusta. Työmarkkinajärjestöillä ei ole eläkeasioissa sananvaltaa. Päätökset tehdään parlamentissa kulloistenkin voimasuhteiden mukaan.

– Rahastoeläkkeistä päätettiin vuonna 1998. Seuraavien vaalien jälkeen Kroatian demokraattinen puolue (HDZ) jähdytti uudistuksen. Rahastoihin sijoitettava prosenttiosuus jäi puoleen kaa-vaillusta, päivittelee Mrić.

– Samalla poistettiin myös työnantajien velvollisuus osallistua työeläkemaksujen maksamiseen.

Eläkkeellä ei elä

Zagrebin vanhan kaupungin Kukkaisaukiolla ei köyhiä näy.

Menestyvät kroaatit, kuten **Marjana Lijovic**, 40 ja **Ljpublica Djakovic**, 29, istuskelevat terasseilla nautiskelemassa espressoja. Nestlellä työskentelevät naiset elävät monen nuoren kroaatin unelmaa. Heillä on hyväpalkkaiset työpaikat ulkomailla.

– Työskentelin täällä pitkään ennen kuin muutin Lontooseen. En ole koskaan luottanut eläkejärjestelmään. En usko, että voin elää eläkkeellä, siksi säästän vapaaehtoiseen eläkerahastoon, Lijovic, kertoo.

– Yhä useampi nuori suuntaa ulkomaille, se on väistämätöntä. Haluaisin ajatella, että asiat muuttuvat parempaan suuntaan EU:n myötä, mutta en näe sellaista innostusta ympärilläni, Djakovic jatkaa.

Vaikka Kroatian hintataso on Suomea matalampi, ero ei ole huima. Tällä hetkellä maan keskieläke on vain kolmanneksen keskiansiosta (1000 e), tuleeko sillä tulee toimeen?

– Ehkä sillä voi selvitä, jos luopuu kaikesta – hoitaa vain perusedellytykset, Lijovic sanoo.

Käytännössä lapset auttavat taloudellisesti vanhempiaan, kuten Välimeren maissa on tapana. Maaseudulla eletään pitkälti luontaistaloudessa. Myös lähiöissä on hyvin erilaista kuin

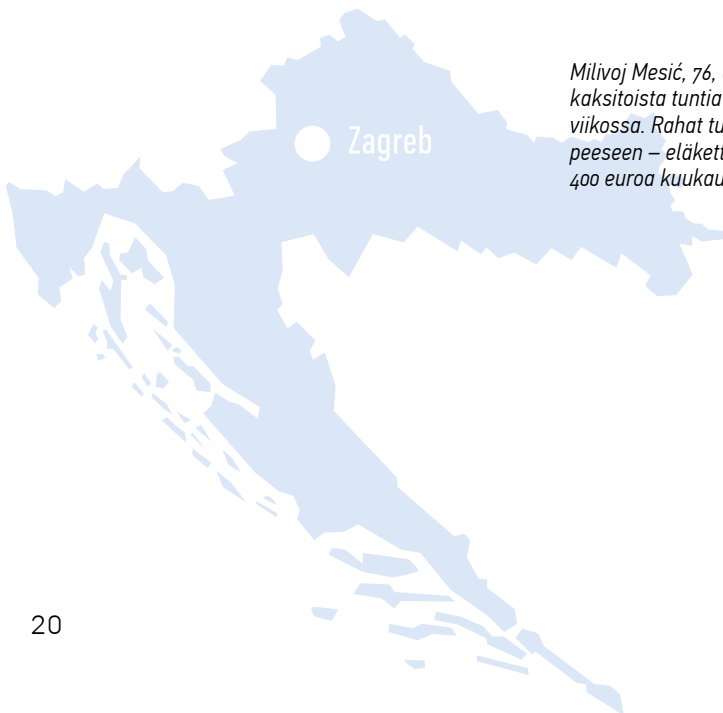

Eläkejärjestelmään ei voi luottaa, sanoo Marjana Lijovic (oik.). Hän ja ystävä Ljpublica Djakovic säästävät vapaaehtoiseen eläkerahastoon.

Zagrebin keskustori, Dolac, suljetaan kello 14. Eläkeläiset saapuvat juuri ennen sulkemisaikaa ostamaan elintarvikkeensa alennettuun hintaan.

Milivoj Mesić, 76, opettaa kaksitoista tuntia englantia viikossa. Rahat tulevat tarpeeseen – eläkettä hän saa 400 euroa kuukaudessa.

Zagrebin vanhan kaupungin kahviloissa, joissa näkee enimmäkseen onnellisia eläkeläisiä.

– Kun katson ympärilläni, näen paljon katke-ruutta. Lähiöissä ja puistoissa näkee eläkeläisiä kerjäämässä tai keräämässä pulloja elääkseen – se ei ole kunniallista elämää, Lijovic sanoo.

Sivutöillä lisäansioita

Trnjen kaupunginosassa, pankkien lasipalatsien keskellä on rapistunut kansalaisopisto. Titon aikaan eukalyptuspuiden reunustama laitos oli työväenopisto. Nyt sitä kutsutaan kolmannen iän yliopistoksi, ja suurin osa opiskelijoista on eläkeläisiä.

Taidehistoriaa opettava **Lončar Božena**, 77, ja englantia opettava **Milivoj Mesić**, 76, ovat löytäneet opistosta uuden harrastuksen, ystäviä ja mielekkään tavan ansaita lisätienestejä.

– Meidän on pakko työskennellä eläkkeellä, toisin kuin monissa muissa maissa. Itse opetan kaksitoista tuntia viikossa. Se kasvattaa tulojani kolmanneksen, kertoo 400 euron eläkettä nauttiva Mesić.

Lončar Božena jäi leskeneläkkeelle 51-vuotiaana, kun kaasuyhtiön johtoasemassa työskennellyt aviomies kuoli yllättäen, ja rouvalle siunaantui varsin mukava 660 euron eläke.

– Toki minäkin tarvitsen lisätuloja, mutta ennen kaikkea nautin työstäni, työkavereideni seurasta ja opiskelusta.

Porskutamme eteenpäin

Mesić ja Božena ovat hyvin perillä Kroatian eläkejärjestelmän ongelmista. Boženan mukaan maan eläkerahastoja on hoidettu huonosti.

– Syyt johtavat aina 1990-luvulle: esimerkiksi sotaa rahoitettiin Jugoslavian aikaisilla eläkerahastoilla. Meillä ei ole kunnon pohjaa, minkä päälle rakentaa.

Mesić näkee suurimpana ongelmana huoltosuhteen ja ulkomaisten investointien puutteen – taloudella ei ole veturia.

– Uskon, että hallitus yrittää kaikkensa, mutta tilanne on vaikea. Meitä eläkeläisiä on liikaa. Sen sijaan, että kuolisimme, elää porskutamme eteenpäin, Mesić naurahtaa.

Molemmat äänestivät kyllä EU:lle. Boženan mukaan ankarat neuvotteluvaatimukset ovat parasta mitä Kroatialle on tapahtunut viimeisen 10 vuoden aikana.

– Maahan on tullut lakia ja järjestystä. Se on hyvä, korruptiota on kitkettyä ahkerasti.

– Emme vielä tiedä mitä EU tuo tullessaan. Toivottavasti hyvää, ainakin se on mahdollisuus nuorille, sanoo Mesić ja jatkaa:

– Olemme aina kokeneet olevamme länsieurooppalainen maa. Emme halua jäädä saareksi Euroopan reunalle. ■

Juttua varten haastateltiin myös Kroatian sotaveteraaniministeri Predrag Matićia, erityisasiantuntija Mika Vidlundia (ETK), toimittaja-kirjailija Yrjö Lautelaa ja Kroatian eläkevakuutuslaitoksen tiedottajaa Filip Dujmovićia.

Tarkempaa tietoa Kroatian eläkejärjestelmästä:
www.etk.fi

Vuonna 1986 eläkkeelle jäänyt Lončar Božena, 77, opettaa taidehistoriaa ja psykologiaa Zagrebin kolmannen iän yliopistossa.

Mikko Laaksonen
Erikoistutkija
Eläketurvakeskus

Itä- ja Pohjois-Suomi työkyvyttömyyden kärkeä

Työkyvyttömyyseläkkeen saajien ja työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden osuuksissa on suuria alueellisia eroja. Vuonna 2011 maakunnittainen työkyvyttömyyseläkkeellä olevien osuus 16–64-vuotiaasta väestöstä vaihteli 4,6 ja 11 prosentin välillä. Yksittäisten kuntien välillä työkyvyttömyyseläkkeellä olevien osuus vaihteli alle neljästä yli 20 prosenttiin.

■ Kunnittaisia ja maakunnittaisia tietoja työkyvyttömyyseläkkeen saajien väestöosuudesta julkaistaan vuosittain julkaisussa Tilasto Suomen eläkkeensaajien väestöosuudesta kunnittain. Muuten tietoa työkyvyttömyyseläkkeiden alueellisista eroista on tähän asti ollut saatavilla niukasti. Siksi Eläketurvakeskuksessa on nyt tarkasteltu työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen alueellisia eroja vuosien 2007 ja 2011 välillä.

Maakunnittaiset erot työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisessä

Maakunnittain tarkasteltuna työkyvyttömyyseläkkeelle jääminen lisääntyy Lounais-Suomesta pohjoiseen tai koilliseen siirryttäessä (Kuvio 1). Riski oli alhaisin Ahvenanmaalla, Uudellamaalla ja Pohjanmaalla. Kainuussa, Lapissa, Pohjois-Savossa ja Pohjois-Pohjanmaalla työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen oli lähes kaksinkertaista pienimmän työkyvyttömyyseläkealkavuuden maakuntiin verrattuna.

Kuviossa 2 on esitetty työkyvyttömyyseläkkeen ikävakioitu alkavuus maakunnittain jaoteltuna työkyvyttömyyseläkkeen perusteena olleen sairauden mukaan. Kuvio kertoo prosentuaalisen poikkeaman koko maan keskiarvosta kussakin maakunnassa. Esimerkiksi Uudellamaalla tuki- ja liikuntaelinsairauksien perusteella myönnettyjen työkyvyttömyyseläkkeiden ikävakioitu alkavuus on 36 prosenttia koko maan keskiarvoa alhaisempi.

Maakuntien väliset erot ovat suurimmat tuki- ja liikuntaelinten sairauksien sekä sydän- ja verisuonitautien perusteella myönnettyissä työkyvyttömyyseläkkeissä. Erot ovat pienemmät mielenterveysongelmien ja muiden syiden perusteella myönnettyissä työkyvyttömyyseläkkeissä. Maakuntien väliset erot ovat kuitenkin kaikissa syyryhmissä samansuuntaiset. Työkyvyttömyyseläkkeiden alkavuus on syyryhmästä riippumatta vähäisintä Ahvenanmaalla, Uudellamaalla ja Pohjanmaalla. Myös korkeimman alkavuuden maakunnat ovat syyryhmästä riippumatta lähes samoja.

Vastaavia eroja kuin maakuntien välillä havaitaan myös työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisessä kuntien välillä. Kuntien välinen vaihtelu on suurempaa kuin maakuntien

välillä. Maaseutumaisissa kunnissa työkyvyttömyyseläkkeiden alkavuus on suurempaa kuin taajamissa ja kaupunkimaisissa kunnissa.

Eroja selittäviä tekijöitä

Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen alueelliset erot voivat liittyä alueiden välisiin terveyseroihin. Väestön terveydentilassa on aikaisemmin havaittu samansuuntaisia eroja maan lounais- ja koillisosien välillä kuin on nähtävissä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisessä. Esimerkiksi sydän- ja verisuonitautien ilmaantuvuus on korkeinta Itä- ja Pohjois-Suomessa.

Kyselytutkimuksissa ei ole havaittu alueellisia eroja mielenterveysongelmissa tai tuki- ja liikuntaelinsairastavuudessa, mutta mielenterveysongelmien ja tuki- ja liikuntaelinsairauksien perusteella myönnetty sairauspäiväkaudet ovat yleisempiä Itä- ja Pohjois-Suomessa kuin Länsi- ja Etelä-Suomessa. Ahvenanmaalla ja Pohjanmaalla terveydentila on havaittu keskimääräistä paremmaksi lähes joka mittarilla.

Terveydentilan lisäksi myös muut tekijät voivat selittää työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen alue-eroja. Alueiden teolliset ja taloudelliset rakenteet poikkeavat toisistaan. Terveydenhuolto-, kuntoutus- ja työllisyyspalveluiden erilainen saatavuus voi vaikuttaa työkyvyttömyyseläkkeiden alkavuuteen eri alueilla.

Tutkimuksessamme havaittiin, että ikä- ja demografiset erot hieman selittävät maakuntien välisiä eroja. Myös työhön liittyvät tekijät ja alueiden ominaisuudet kuten alueen huono-osaisuutta kuvaavat pienituloisten osuus ja yksinhuoltajaperheiden osuus selittivät alueiden välisiä työkyvyttömyyseläke-eroja hieman. Alueen sosioekonominen rakenne ja työttömien osuus olivat voimakkaassa yhteydessä työkyvyttömyyseläkeriskiin.

Työkyvyttömyyseläkkeelle jäävät ovat usein ikään-työneitä työntekijöitä joiden työssä jatkaminen voisi olla mahdollista fyysisesti kevyemmissä töissä. Monipuolinen elinkeinorakenne ja hyvä työllisyystilanne helpottavat myös työkyvyltään rajoittuneiden työssä jatkamista.

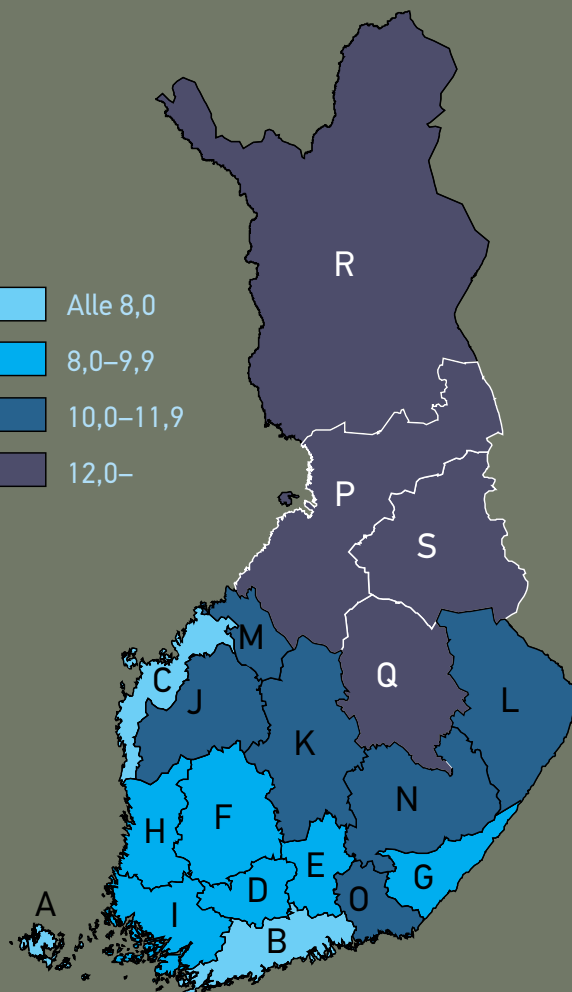
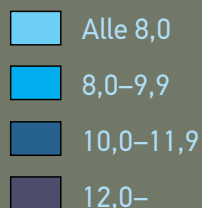
Laaksonen M, Gould R. Regional differences in disability retirement: Explaining between-county differences in Finland. *Scandinavian Journal of Work, Environment and Health* 2013 (painossa, sähköinen ennakkopainos saatavilla)

Laaksonen M, Gould R. The effect of municipality characteristics on disability retirement. *European Journal of Public Health* 2013 (painossa, sähköinen ennakkopainos saatavilla).

Kuvio 1.

Työkyvyttömyyseläkkeen ikävakioitu alkavuus maakunnittain (1000 henkilövuotta kohti).

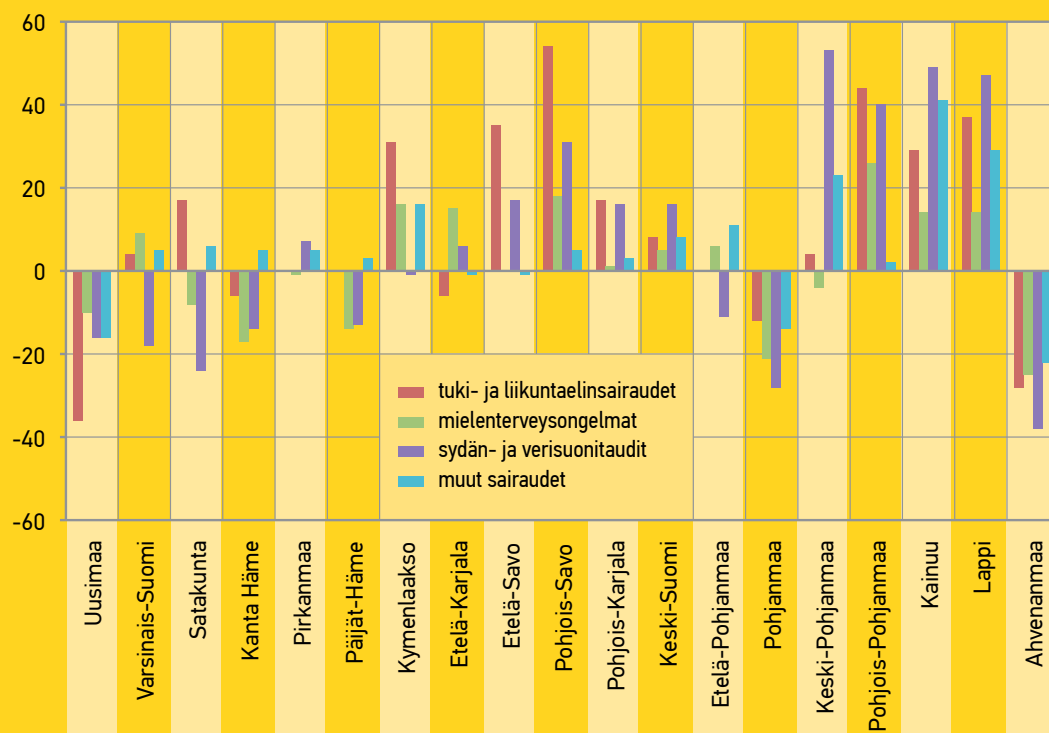
Kartta: Heidi Nyman

Maakunta	Työkyvyttömyys-alkavuus
A Ahvenanmaa	7,0
B Uusimaa	7,4
C Pohjanmaa	7,9
D Kanta-Häme	8,9
E Päijät-Häme	9,1
F Pirkanmaa	9,7
G Etelä-Karjala	9,8
H Satakunta	9,9
I Varsinais-Suomi	9,9
J Etelä-Pohjanmaa	10,0
K Keski-Suomi	10,2
L Pohjois-Karjala	10,4
M Keski-Pohjanmaa	10,6
N Etelä-Savo	10,9
O Kymenlaakso	11,5
P Pohjois-Pohjanmaa	12,1
Q Pohjois-Savo	12,3
R Lappi	12,3
S Kainuu	12,5

Kuvio 2.

Työkyvyttömyyseläkkeen ikävakioitu alkavuus maakunnittain verrattuna koko maan keskiarvoon

Kokemuksen
ääntä

Tutkijat, taiteilijat ja viljelijät tekevät työtään uuden syntymisen alkulähteillä. Työ ja elämäntapa ovat tiukassa napanuorassa toisiinsa. Kaiketi siksi Mela eli Maatalousyrittäjien eläkelaitos on osoittautunut apurahalla työskenteleville luontevaksi paikaksi turvata eläketulevaisuutensa, pohtii vakuutusasiantuntija **Henri Virtanen** Melasta.

Apurahalla työskentelevät löysivät Melan

Kuka?

Henri Virtanen

- vakuutusasiantuntija ja -matemaatikko Melassa (Maatalousyrittäjien eläkelaitos)
- tehtävänä muun muassa neuvoa ja kouluttaa apurahalla työskenteleviä ja apurahoja myöntäviä eläketurva-asioissa
- 39 vuotta
- filosofian tohtori
- harrastuksina pyöräily, luontokuvaus ja geokätköily
- elämässä ihaninta on luonto

– Etenkin tieteis-
sä suuntaus on, että
apurahat ovat aiem-
paa suurempia ja
mahdollistavat pitkä-
aikaisen työskentelyn,
Henri Virtanen sanoo.

Apurahalla työskentelevät taiteilijat ja tieteilijät saivat oman reittinsä eläkevakuutamiseen vasta vuonna 2009. Sitä ennen stipendiaatit olivat vailla minkäänlaista eläketurvaa. Nyt Mela vakuuttaa vuosittain liki viisituhatta apurahalla työskentelevää, joskin porukka vaihtuu tiuhaan, koska apurahat ja myös eläkevakuutus ovat tässä tapauksessa aina määräaikaista.

– Apurahalla työskentelevien eläkevakuuttaminen on lähtenyt rullaamaan hyvin. Tosin on vaikea arvioida, kuinka moni vakuutusvelvollinen jättää käyttämättä tilaisuuden. Tilastointi on vielä alkuvaiheessa, mutta valvonta toimii kohtalaisesti.

– Apurahan myöntäjä ilmoittaa Melalle apurahan saajat, ja Mela puolestaan voi periä vakuutusmaksun jälkikäteen edelliseltä ja kuluvalta vuodelta. Jonkin verran tätä kontrolloikeinoa joudutaan käyttämään, Henri Virtanen sanoo.

Kuluvähennykset puhuttavat

Nuoresta iästään huolimatta vakuutusjärjestelmästä maksetaan jo ulos vajaat sata eläkettä. Apurahoista maksettava siivu eläkkeessä on luonnollisesti pieni apurahakausien lyhyiden vuoksi, mutta täydentää eläketurvaa eikä jätä aukkoa karttumavuosiin.

– Järjestelmä jättää ulos hyvin pienillä ja lyhytaikaisilla apurahoilla työskentelevät. Apurahalla työskentelyn edellytetään kestävän vähintään neljä kuukautta ja apurahan suuruus on vuosiansioksi suhteutettuna oltava vähintään 3 652 euroa. En tiedä tapauksia, että kukaan olisi vuoden mittaan pelkästään yhden näin pienen apurahatulon varassa. Yleensä pienimpiä apurahoja saavat ovat osan vuodesta palkkatyössä ja siten TyEL-vakuutuksessa, Henri Virtanen sanoo.

Tällä hetkellä sekä apurahan saajia että myöntäjiä puhuttavat työskentelyapurahaan sisältyvän kuluosuuden suuruus, siis kuinka paljon apurahasta voi kohdentaa työhön liittyviin kuluihin. Vain työskentelyyn käytettävä osuus lasketaan eläkevakuutuksen perusteeksi.

– Monet isot säätiöt määrittelevät itse apurahoja myöntäessään, kuinka suuren osuuden apurahasta voi kohdentaa kuluihin. Yleensä liikutaan kymmenen, parinkymmenen prosentin osuudessa. Jos apurahan myöntäjä ei ole määritellyt rajaa, Mela soveltaa 50 prosentin sääntöä eli korkeintaan puolet apurahan summasta voi kohdentua kuluihin, Henri Virtanen sanoo.

Keikkaduunarit haasteena

Kun apurahalla työskentelevät päästettiin eläketurvan piiriin, ajatuksena oli löytää mahdollisimman helppo yhden luukun systeemi jo olemassa olevista eläkeyhtiöistä. Mela osoittautui tähän tarkoitukseen käyttökelpoisimmaksi. Yksi syy oli myös se, että maatalousyrit-

Tieteen apurahat
ovat aiempaa
suurempia ja
pidempiaikaisia.

– Apurahalla työskentelevät ovat löytäneet hyvin eläkevakuuttamisen paikkansa Melassa, Henri Virtanen arvioi.

►►► täjien eläkemaksu on pienempi kuin TyELissä tai YELissä eli 12–15 prosenttia.

Eläkeyhtiöiden välinen kaunaisuuskaan ei päässyt valloilleen apurahalla työskentelevien vakuuttamisessa, koska kyse on varsin pienestä ja vähätuloisesta vakuutettavien joukosta.

Seuraava suuri joukko eläkevakuuttamisen ja yhden luukun -politiikan saralla ovat itsensä työllistäjät, joita Tilastokeskuksen mukaan on noin 150 000 ja joukko kasvaa. Osa porukasta vakuuttaa itsensä YEL-järjestelmässä jossakin eläkevakuutusyhtiössä, mutta harmaalla vyöhykkeellä arvioidaan olevan kymmeniä tuhansia keikkaduunareita.

Melan ovet olisivat Henri Virtasen mukaan ilman muuta avoinna keikkatyöläisille, mutta edessä on konsittikas yhtälö. Luovien alojen itsensä työllistävien sosiaaliturvaa puidaan ministeriöiden asettamassa työryhmässä.

Tätä suurta muutosta ennen Henri Virtasen mielestä on avattava kankeita keskeyttämissääntöjä, joihin todennäköisesti onkin tulossa vuoden, parin kuluessa uudistuksia.

– Pitkällä apurahalla työskentelevä saattaa saada kesken apurahakauden työsuhteisen sijaisuuden, mutta työtapaturmavakuutuksen kohdalla järjestelmä ei jouta. Eläketurvassa ei ole ongelmia, sillä määräaikainen MyEL-vakuutus jatkuu sovitun ajan, ja sen päälle voi tulla sijaisuuden myötä TyEL-vakuutus.

Sen sijaan pelko siitä, että työttömyysturva ja apurahalla työskentelevän eläketurva aiheuttaisi rajakahnauksia, ei ole toteutunut.

– Apurahalla työskentely ja MyEL-vakuutus merkitsevät, ettei samanaikaisesti voi saada työttömyysturvaa. Tältä osin järjestelmä toimii, Henri Virtanen sanoo.

Hän on seurannut mielenkiinnolla, että etenkin julkiset säätiöt ovat muuttaneet apurahapolitiikkaansa.

– Suunta etenkin tieteen puolella on, että apurahat ovat aiempaa suurempia ja pidempiaikaisia. Entistä enemmän myönnetään apurahoja ulkomailla työskentelyyn. Tällä ei sinällään ole vaikutusta apurahalla työskentelevän eläkevakuuttamiseen, sillä kaikki Suomesta myönnetyt apurahat kuuluvat järjestelmään, kunhan apurahansaaja itse myös pysyy Suomen sosiaaliturvan piirissä.

– Sen sijaan EU:n myöntämät apurahat eivät velvoita tai oikeuta eläkevakuutuksen ottamiseen, vaikka Suomi välillisesti on maksaja. Tästä aiheutuisi erittäin työläitä selvityksiä, Henri Virtanen sanoo.

Teksti: Leena Seretin
Kuvat: Pirjo Mailammi

Rikoskomisario Minna Immonen käy kouluissa luennoimassa harmaan talouden haitoista.

Harmaa talous ei rahoita yhteistä tulevaisuutta

Harmaa talous – Musta tulevaisuus –kampanja on tänä syksynä näkynyt ensi kertaa myös printtimediassa.

Harmaa talous – musta tulevaisuus -kampanja on tänä syksynä haastanut pohtimaan arkisten valintojen merkitystä. Yksi kuititon ostos tai pimeä työkeikka ei välttämättä tunnu isolta asialta, mutta harmaa talous vahingoittaa sekä yksittäisiä ihmisiä että koko yhteiskuntaa. Syksyn kampanjassa kysytään: Kenen tulevaisuutta rahoitat?

– On haluttu kertoa etenkin nuorille ihmisille, että arkisilla asioilla, kuten vaatimalla kuitin ja pyytämällä palkan pankkiin, voi vastustaa harmaata taloutta, sanoo rikoskomisario **Minna Immonen** Länsi-Uudenmaan poliisista.

Immonen on kiertänyt kouluissa ja oppilaitoksissa pitämässä luentoja aiheesta, samaa tekevät hänen kollegansa talousrikosyksiköissä ympäri Suomen. Moni nuori on havahtunut ajattelemaan sitä, mitä verorahoilla oikein saadaan aikaan ja mitä jos ne rahat menetetäänkin harmaalle taloudelle.

– Meillä ollaan niin syvällä hyvinvointivaltion syövereissä, ettei tulla edes ajatelleeksi, mitä tarkoittaisi, jos pitäisi itse maksaa esimerkiksi koulutuksensa, Immonen sanoo.

Ammatillisissa oppilaitoksissa Immonen tapaa paljon tulevia yrittäjiä. Yksi Harmaa talous – Musta tulevaisuus -kampanjan tavoitteista on myös kannustaa rehelliseen yrittäjyyteen. Harmaa talous vaikuttaa rehellisen yrittäjän arkeen esimerkiksi vääristämällä kilpailua ja tuotteiden sekä palveluiden hintoja. Lisäksi palveluiden ja tuotteiden laatu ja turvallisuus kärsivät.

Harmaa talous – musta tulevaisuus -kampanja nostaa esiin useita harmaaseen talouteen liittyviä ongelmia ja ilmiöitä. Kampanjassa on kä-

sitelty esimerkiksi työsopimuksen, verokortin ja kuittien tärkeyttä, pimeää työvoimaa ja elintarviketurvallisuutta.

Hurmahenkiset petosmiehet

Minna Immosta harmittaa niiden nuorten puolesta, jotka hurmahenkiset hämäämiehet ovat puhuneet pyörriksiin lupauksillaan.

– Siinä on nuoren elämä pitkäksi aikaa pilalla, kun hänen nimissään tehdään 100 000 euron kupru ja jätetään lakisääteiset maksut hoitamatta, Immonen sanoo.

Hän haluaakin, että nuoret heräisivät karuun arkeen. Sen takia myös Harmaa talous – Musta tulevaisuus -kampanjan kuvat ovat olleet alusta asti rajuja. Tällä kertaa kysymys kuuluu: Kenen tulevaisuutta rahoitat?

– On tärkeää, että kampanja puhuttaa ja jää mieleen. Olisi hyvä, jos kampanja saisi enemmän näkyvyyttä, Minna Immonen toteaa.

Harmaan talouden tiedotuskampanja on osa valtioneuvoston hyväksymää kuudetta harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnan toimintaohjelmaa vuosille 2012–2015. Kampanjan päävastuutaho on sisäasiainministeriö ja kampanjan toteutuksesta vastaa Poliisihallitus. Kampanjassa on mukana toimintaohjelmaan sitoutuneiden ministeriöiden ja viranomaisten lisäksi muun muassa tulli, verottaja, työmarkkinajärjestöjä, ammattiliittoja sekä Eläketurvakeskus ja Finanssialan keskusliitto.

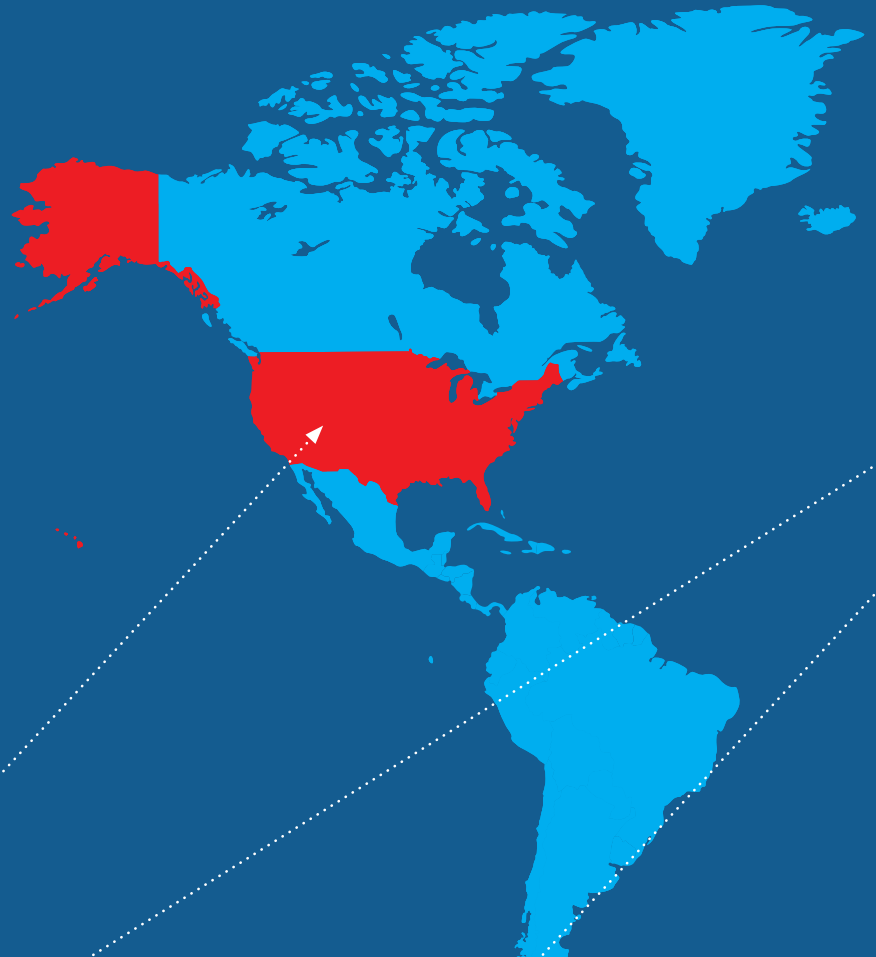
Riitta Väkeväinen

PALLO HALLUSSA

*Peter Lindström
Tiedottaja
Eläketurvakeskus*

Pallo hallussa kokoaa eri lähteistä ulkomaiden eläkeuutisia. Lisää luettavaa muiden maiden eläketurvasta löydät Etk.fi-verkkopalvelusta.

YHDYSVALLAT

Detroitin konkurssi käynnisti eläkekeskustelun

■ Kesällä Detroitin kaupunkia kohdannut konkurssi on käynnistänyt ison julkisen keskustelun Yhdysvaltain julkisen sektorin eläkeistä.

Detroitin kaupungin ilmoituksen mukaan kaupungin työntekijöiden eläkerahastot eivät riitä eläkkeisiin.

Kaupunki arvioi, että rahastoista puuttuu 3,5 miljardia dollaria. Rahastonhoitajien arvio alijäämästä on 650 miljoonaa.

Erot eläkevastuiden laskennassa ovat heikentäneet merkittävästi luottamusta julkisen sektorin eläkkeisiin. Yhdysvaltain mediassa on esitetty huolestuneita puheenvuoroja eläkejärjestelmästä koko kesän ja alkusyksyn ajan.

FT 18.8., Business Insider 9.8.2013

ALANKOMAAT

Varhaiseläkkeet joutavat historiaan

■ Alankomaiden työnantajien keskusjärjestö AWWN haluaa luopua varhaiseläkkeistä. Keskusjärjestö ehdotti elokuussa, että eläke-etuudesta luovuttaisiin työurien pidentämiseksi ja eläkemaksujen kasvun hillitsemiseksi.

AWVN:n uskoo, että varhaiseläkkeiden poistamisen myötä muiden eläke-etuuksien tasoa voitaisiin korottaa.

Noin 75 prosentilla Alankomaan yrityksistä on varhaiseläkejärjestelmä. Varhaiseläkejärjestelmän poistaminen edellyttäisi maan työmarkkinajärjestöiltä neuvotteluja ja yhteistä sopimusta.

IPE 16.8.

RANSKA

Eläkeuudistus taas esillä

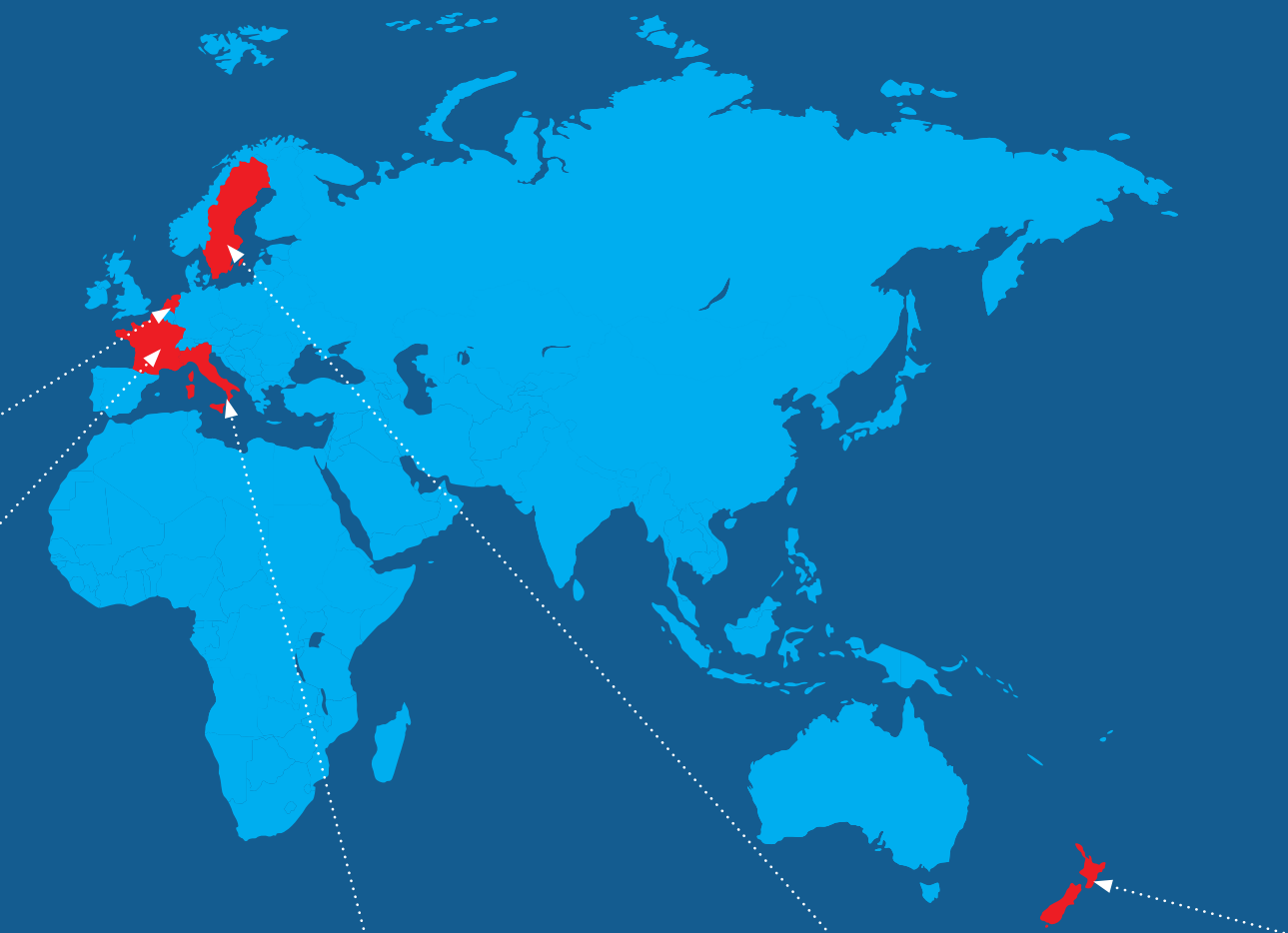
■ Ranska suunnittelee jälleen uutta eläkeuudistusta.

Elokuussa julkistetun uudistuksen keskeinen ajatus on vakuutusmaksujen vähimmäisajan pidentäminen. Jatkossa työntekijän tulisi maksaa eläkemaksuja vähintään 43 vuotta, ennen kuin hän voi päästä eläkkeelle. Nykylainsäädäntö edellyttää 41,5 vuoden maksuaikaa.

Moni asiantuntija on huomauttanut, että Ranskan suunnitelmat eivät sisällä EU:n komission vaatimusta eläkeiän korottamiseksi. Vakuutusmaksujen vähimmäisehto tarkoittaa kuitenkin käytännössä, että useimmat ranskalaiset työskentelevät eläkeiän alarajan saavuttamisen jälkeenkin.

Ranska nosti vuonna 2010 eläkeiän alarajan 60 ikävuodesta 62 vuoteen.

FT 28.8., IPE 29.8

ITALIA

Rahoitusmarkkinaveron ei koske rahastoja

■ Italian hallitus ilmoitti elokuun lopussa, että maan eläkerahastojen ei tarvitse maksaa EU:n komission suunnittelemaa rahoitusmarkkinaveron.

Italian valtiovarainministerin mukaan veron välttäminen edellyttää kuitenkin rahastoilta useiden eri kriteerien täyttämistä.

EU:n komissio näytti tämän vuoden tammikuussa vihreää valoa rahoitusmarkkinaveron käyttöönotolle 11 euromaassa. Veroa ovat tukenet varsinkin Saksa ja Ranska.

Eläkevakuuttajien edunvalvojat eri EU-maissa ovat vuoden aikana ilmaisseet huolensa rahoitusmarkkinaveron ulottamisesta eläkesijoituksiin.

IPE 29.8.

RUOTSI

Rahastoeläkkeiden puhelinmyynti kielletään

■ Ruotsin hallitus aikoo kieltää rahastoeläkkeiden myynnin puhelimitse.

Ruotsalaiset rahastoyhtiöt ovat jo pitkään kaupanneet palveluitaan asiakkaille puhelimen välityksellä, ja tähän mennessä asiakkaan epämääräinenkin suullinen hyväksyntä on riittänyt sopimuksen solmimiseen.

Hallitus esittää, että rahastoyhtiöiden tulee jatkossa lähettää asiakkaalle sopimusta koskevat asiakirjat postitse. Rahastoeläkettä koskeva sopimus astuisi voimaan vasta asiakkaan allekirjoitettua paperit.

Maan hallituksen mukaan puhelinmyynti kielletään tulevaisuudessa mahdollisesti myös monilta muilta rahoituspalveluilta.

R&D 21/2013

UUSI-SEELANTI

Eläkeikä kiinni eliniän odotteeseen

■ Uuden-Seelannin viranomaiset julkistivat heinäkuussa ennusteen maan eläkejärjestelmän tulevaisuudesta ja arvion sen uudistustarpeista.

Järjestelmän uudistamiseksi viranomaiset ehdottavat muun muassa eläkeiän nostamista 65 ikävuodesta 67 vuoteen, ja tämän jälkeen ikärajan sitomista eliniän odotteeseen.

Uuden-Seelannin väestö ikääntyy nopeaa tahtia. Vuoden 1980 jälkeen 65 vuotta täyttäneiden osuus väestöstä on kaksinkertaistunut. Ikääntyneiden osuuden arvioidaan kaksinkertaistuvan jälleen vuoteen 2036 mennessä. Kansaneläkejärjestelmän kustannusten arvioidaan kasvavan bruttokansantuotteen 4,3 prosentista 7,9 prosenttiin vuoteen 2060 mennessä.

International Update 8/2013

Tiedoksi

STM muistuttaa, että myös osatyökykyisillä on oikeus tehdä työtä.

Työkykykoordinaattori osatyökykyisten tueksi

■ STM on luonut uuden toimintakonseptin osatyökykyisten työmahdollisuuksien parantamiseksi. Keskeiseen rooliin suunnitellaan työkykykoordinaattoria. Konseptia kehitetään ja testataan yhdessä pilottiyritysten kanssa.

Toimintakonseptia valmisteltiin sosiaali- ja terveysministeri **Paula Risikon** vetämässä asiantuntijaryhmässä.

– Ikääntyvän yhteiskunnan haasteisiin ei voida vastata toimintatavoilla, jossa pienikin työkyvyn alenema joutaa pois kokonaan työmarkkinoilta. Jokaisella on oikeus tehdä työtä ja osallistua yhteiskunnan toimintaan tasavertaisesti, toteaa ministeri Risikko.

STM:n mukaan osatyökykyisten työssä jatkamisen ja työllistymisen tueksi on runsaasti palveluja, etuuksia ja muita toimia, mutta keinoja käytetään hajanaisesti ja irrallaan. Uudella konseptilla pyritään eri keinojen oikea-aikaiseen ja tarkoituksenmukaiseen käyttöön.

Ajatuksena on, että työkykykoordinaattori räätälöi palvelukokonaisuuden yhdessä osatyökykyisen kanssa. Koordinaattorin nimeää työssä oleville työnantaja ja työelämän ulkopuolella oleville TE-toimisto. Palvelupakettiin kootaan keinoja työpaikalta, terveydenhuollosta, kuntoutuksesta, koulutuksesta, työvoimapalveluista ja sosiaaliturvasta. Ensimmäinen konseptia testaava pilotti on käynnistynyt Altia Oy:ssä.

Toimintakonsepti on osa sosiaali- ja terveysministeriön käynnistämää Osatyökykyiset työssä -ohjelmaa.

Kuntatyötä siirtyy yhä enemmän osakeyhtiöihin

■ Kunnallisten osakeyhtiöiden ja niissä työskentelevän henkilöstön määrä kasvaa. Kunnallisissa osakeyhtiöissä, säätiöissä ja yhdistyksissä olevien, kunnallisen eläkelain mukaan vakuutettujen, työntekijöiden määrä on kasvanut keskimäärin 2 000 henkilön vuosivauhtia viime vuosina.

Kuntatyön muutos on jatkunut jo tovin. Tällä hetkellä kaikista kunnallisessa eläkejärjestelmässä vakuutetuista noin 5 prosenttia eli runsaat 28 000 henkilöä työskentelee kunnallisissa osakeyhtiöissä, säätiöissä ja yhdistyksissä. Määrä on kaksinkertaistunut muutamassa vuodessa.

KuEL- vakuutettujen henkilöiden kokonaismäärä oli vuoden 2012 lopussa kaikkiaan 521 155 henkeä. Työ- ja virkasuhteisen henkilöstön lisäksi luvuissa ovat mukana myös muut kunnallisen eläketurvan piiriin kuuluvat, kuten omais- ja perhehoitajat.

Julkisen alan työeläkevakuuttajan Kevan jäsenyhteisöinä, eli kunnallisessa eläkejärjestelmässä henkilöstönä vakuuttavia, on 447 kunnallista osakeyhtiötä, 10 sää-

tiötä ja 11 rekisteröityä yhdistystä. Kiinteistöosakeyhtiöt ja teknisen sektorin osakeyhtiöt ovat yleisimpiä toimialoja. Vakuutettujen määrällä mitattuna koulutusosakeyhtiöt on suurin yksittäinen osakeyhtiötyyppi.

Viime vuosina kunnallisten palvelujen ulkoistaminen on lisääntynyt. Kunnallisen eläkejärjestelmän rahoituksen kannalta rakennemuutoksella ei ole vaikutusta, mikäli kunnallinen henkilöstö pysyy jatkossakin kunnallisen eläketurvan piirissä. Jos merkittävä osa kunnallisesta henkilöstöstä ja palkkasummasta siirtyisi yksityiseen järjestelmään, vaikeuttaisi se kunnallisen eläkejärjestelmän rahoitusta.

Työeläkesijoitukset tuottivat 2,3 prosenttia vuoden alkupuoliskolla

■ Työeläkevakuuttajien sijoitukset tuottivat vuoden ensimmäisellä puoliskolla kokonaisuudessaan 2,3 prosenttia. Sijoitusvarat kasvoivat puolen vuoden aikana yhteensä 4,1 miljardia euroa. Koko vuoden kasvu on vuosina 2004–2012 ollut keskimäärin 7,7 miljardia euroa. Tiedot käyvät ilmi Työeläkevakuuttajat Telan sijoitusanalyyseistä.

– Vaikka toisen neljänneksen aikana tapahtuikin pientä notkahdusta, kokonaisuutena ensimmäisen vuosipuoliskon kehitys muodostaa edelleen hyvän pohjan loppuvuotta ajatellen. Pitkällä aikajänteellä tuotot ovat edelleen hyvällä tasolla, sanoo Telan analyytikko **Maria Rissanen**.

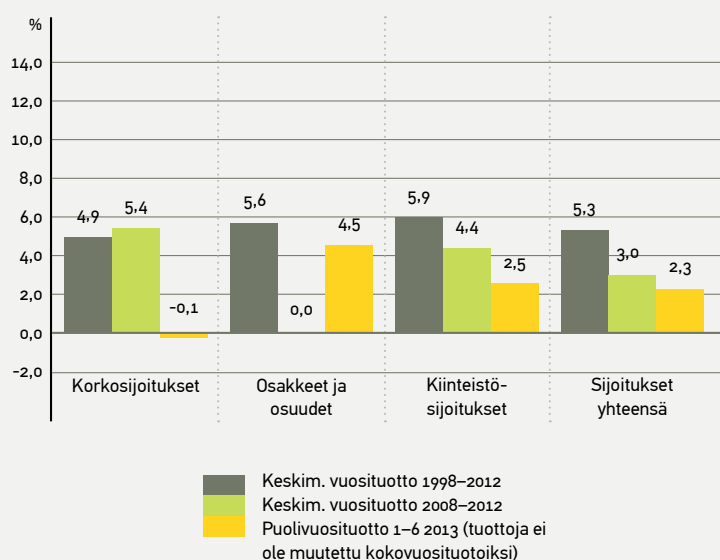
Parhaiten vuoden alkupuoliskolla tuottivat osakkeet ja osuudet (4,5 %). Kaikista työeläkesijoituksista kesäkuun lopussa lähes 44 prosenttia oli osake- ja osaketyypisiä sijoituksia. Korkosijoituksia oli runsas 45 prosenttia ja kiinteistösijoituksia vajaa 11 prosenttia.

Työeläkesijoitukset ovat viime vuosina siirtyneet yhä enemmän euroalueen ulkopuolisiin maihin, uusiin tuottavampiin kohteisiin. Tämän vuoden toisella neljänneksellä euroalueen ulkopuolisten sijoitusten määrä kuitenkin pieneni, ja kotimaiset sijoitukset kasvoivat.

Analyysi lakisääteisten työeläkkeiden sijoitusvarojen määrittä ja kohdentumisesta löytyy kokonaisuudessaan Telan verkkosivuilta www.tela.fi.

Sijoitustuotot

käyvin arvoin keskimäärin vuosilta 1998–2012, 2008–2012 sekä 1–6/2013, kaikki jäsenyhteisöt.

Työeläkemaksuista sovittiin työllisyys- ja kasvusopimuksessa

■ Työmarkkinakeskusjärjestöjen elokuun lopulla allekirjoittamaan työllisyys- ja kasvusopimukseen on kirjatun myös työeläkemaksujen kehitys lähivuosille. Maksuja nostetaan aiempien sopimusten mukaisesti, mutta vuoden 2016 maksuun voidaan palata työeläkeuudistuksen yhteydessä. Keskitetyn sopimuksen kattavuus ja voimaantulo punnitaan 25.10.

Työllisyys- ja kasvusopimuksessa todetaan työeläkemaksuista näin:

TyEL-maksua korotetaan sosiaaliturvan (21.1.2009), työuraprosessin (22.3.2012) ja vuoden 2013 TyEL-maksua koskevan sopimuksen (14.11.2012) mukaisesti.

Perittävät keskimääräiset työeläkemaksut ovat aikaisempiin sopimuksiin perustuen vuonna

2014 23,6 prosenttia, 2015 24,0 prosenttia ja vuonna 2016 24,4 prosenttia

Vuoden 2016 maksusta voidaan sopia toisin kohdassa 4.1 mainitun työeläkeuudistuksen yhteydessä. Työeläkemaksuista vuoden 2016 jälkeiseltä ajalta sovitaan neuvoteltaessa kyseisestä eläkeuudistuksesta.

Työkyvyttömyyseläkettä voisi lepuuttaa jatkossakin

■ Hallitus esittää, että työkyvyttömyyseläkkeen voisi jatkossakin jättää työntöön vuoksi lepäämään vähintään kolmeksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksi vuodeksi. Lepäämään jättäminen tarkoittaa sitä, että työkyvyttömyyseläkkeen maksu keskeytetään työssäolon ajaksi. Jos työssäkäynti loppuu, työkykyä ei arvioida uudelleen vaan työkyvyttömyyseläkkeen maksu jatkuu.

Työkyvyttömyyseläkkeen lepäämään jättämismahdollisuudella on haluttu tukea työssäkäynnin kokeilemistä ilman pelkoa eläkkeen menettämisestä. Tavoitteena on työkyvyttömyyseläkkeellä olevien ihmisten palaaminen heille sopivaan työhön.

Lisäksi säännöksiä muutettaisiin siten, että työkyvyttömyyseläkkeen voisi jättää uudelleen lepäämään jo kuukauden tauon jälkeen. Tällä hetkellä lepäämäänjättämiskauskojen välissä työkyvyttömyyseläkkeen on oltava maksussa vähintään kolme kuukautta.

Työkyvyttömyyseläkkeen lepäämään jättämistä koskeva kokeilu on ollut määräaikainen, ja nyt lain voimassaoloa esitetään jatkettavaksi vielä kolmella vuodella, jotta sen vaikutuksia pystyttäisiin arvioimaan paremmin. Lain olisi tarkoitus tulla voimaan 1.1.2014, ja se olisi voimassa vuoden 2016 loppuun.

Nimitykset

Eläketurvakeskus

Valtiotieteiden tohtori **Susan Kuivalainen**, 40, on aloittanut Eläketurvakeskuksen tutkimusosaston päällikkönä 15.8.2013. Kuivalainen on työskennellyt viimeksi Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksella (THL) tutkimusprofessorina ja sitä ennen Turun yliopistossa professorina.

Veritas Eläkevakuutus

Kauppamatkailun maisteri **Niina Bergring** on aloittanut Veritas Eläkevakuutuksen sijoitusjohtajana ja johtoryhmän jäsenenä 1. syyskuuta. Bergring siirtyi Veritakseen Stiftelsen för Åbo Akademista, jossa hän on työskennellyt sijoitusjohtajana vuodesta 2009. Bergring on aiemmin työskennellyt myös Nordeassa, Kevassa ja UBS:llä.

Tela

Työeläkevakuuttajat Telan edunvalvontajohtajana on aloittanut 1. syyskuuta oikeustieteen kandidaatti **Niikolas Elomaa**, 44. Elomaa siirtyi Telaan Suomen ammattiliittojen keskusjärjestön SAK:n edunvalvontajohtajan tehtävästä.

Keva

Katri Viippola (MA, Master of Culture and Arts) on nimitetty 1. elokuuta lähtien Kevan henkilöstöjohtajaksi. Viippola on työskennellyt viimeksi Ylessä henkilöstön kehittämisspäällikkönä. Tätä ennen hän on työskennellyt myös HR-päällikkönä sekä mediapuoella uutisankkurina ja tv-toimittajana.

LähiTapiola Eläkeyhtiö

LähiTapiola Eläkeyhtiön aktuaarijohtajana ja vastuullisena matemaatikkona on 28.3.2013 aloittanut FM, SHV **Cecilia Åkerlund-Biström**. Aiemmin hän on toiminut LähiTapiola Henkiyhtiön vastuullisena matemaatikkona.

Eläketurvakeskuksen tuottama eläketesti, Oma elämä – oma eläke, näyttää miten elämänvalinnat vaikuttavat tulevan eläkkeen määrään.

Mitä mä saan – eläketesti vastaa

■ Nuorena eläke tuntuu kaukaiselta asialta. On vaikea edes kuvitella millaista elämä on joskus vuosikymmenien päästä. Eläkkeen määrään vaikuttavia valintoja tehdään kuitenkin jatkuvasti – ja niistä on hyvä olla tietoinen.

Eläketurvakeskuksen tuottama testi, Oma elämä – oma eläke, näyttää miten elämänvalinnat ja -tapahtumat vaikuttavat tulevan eläkkeen määrään.

Testi koostuu viihteellisestä animaatiossa, joka johdattaa käyttäjän eläkelaskuriin. Laskurissa on mahdollista kokeilla lasten kotihoidon, downshiftauksen, pimeän työn, yrittäjyyden ja työttömyyden seurauksia.

Testin avulla voi myös selvittää miten ns. superkarttuma vaikuttaa eläkkeen määrään.

– Emme halua ottaa kantaa siihen, miten ihmisten tulisi elämänsä elää. Jokainen tekee omat valintansa, niiden pohjana on hyvä olla tietoa, kertoo Eläketurvakeskuksen viestintäpäällikkö Matti Lumijärvi.

Perustiedolle tarvetta

Kyse ei ole aivan pienistä päätöksistä: suomalainen viettää eläkkeellä keski-

määrin neljänneksen elämästään. Se on pitkä aika. Näyttäisi myös siltä, että tulevaisuudessa kansalaisten on otettava nykyistä enemmän vastuuta esimerkiksi omista hoivapalveluistaan.

– Ajatellaan vaikka pimeää työtä: kymmenen vuoden jakso hämärähomia leikkaa eläkkeestä yli neljänneksen joka kuukausi elämän loppuun asti, pohottaa Lumijärvi.

Eläketurvakeskuksen tutkimuksen (Luottamus eläketurvaan 2012) mukaan perustiedolle on tarve – nuoret arvioivat tuntevansa eläkejärjestelmän huonosti tai melko huonosti.

Vaikka sovelluksen ensisijainen kohderyhmä on nuoret aikuiset, testi sopii hyvin myös muun ikäisille.

Testin laskuri huomioi elinaikakertomen ja sisältää perustietopaketin työeläkkeestä.

Antti Karkiainen

Kolumni

Palstalla vieraileva kolumnisti ottaa kantaa eläkekeskusteluun.

Yhteiskuntatieteilijä ihmettelee: Mitä pidennetään, kun työuria pyritään jatkamaan?

Kuka?

Päivi Husman

- Sosiologi
- Teemajohtaja Työterveyslaitoksella
- Johtaa työhön osallistumiseen ja työuriin liittyvää tutkimus-aluetta

■ Työuria tulee pidentää ja eheyttää alusta, keskelä ja lopusta. Tämä tarkoittaa mm. sitä, että nuoret siirtyvät aikaisemmin työelämään, työuran keskivaiheiden ei-toivotut katkokset minimoidaan ja seniorit jatkavat pidempään työssä.

Tavoite, että työhön osallistumista lisätään työuran kaikissa vaiheissa, on merkittävä yhteiskunta-, talous-, koulutus-, työvoima- ja työllisyys-, työmarkkina- sekä sosiaali- ja terveystaloudellinen haaste. Haasteen ratkaisemiseksi tarvitaan samaan suuntaan vaikuttavia toimenpiteitä laajalla rintamalla. Yhden työuriin vaikuttavan tekijän muuttaminen, kuten eläkeiän nostaminen, ei haastetta yksin ratkaise. Se ei esimerkiksi vähennä ennen aikaista eläköitymistä silloin, kun eläköityminen johtuu terveysongelmista, työkyvyn menettämisestä tai työhyvinvoinnin puutteista.

Työurien pidentämisellä on ajateltu saavutettavan makropäättöksenteon saralla useita merkittäviä tavoitteita. Sillä väitetään paikattavan kestävyysvajetta, turvattavan eläkejärjestelmän kestävyttä, tervehdyttävän huoltosuhdetta, lisättävän työllisyysastetta, parannettavan työn tuottavuutta ja torjuttavan ennustettua työvoimapulaa.

Työurakysymys on monimutkaisempi ja moniulotteisempi kuin julkisessa keskustelussa usein annetaan ymmärtää. Keskustelussa on jäänyt marginaaliin työelämän laatutekijöihin vaikuttaminen kestävämpien, parempien ja pidempien työurien mahdollistajana. Vaientaako vallitseva työuraretoriikka keskustelun kestävydestä, kun pituus on hallitseva näkökulma makrotasolla käytävässä työuradiskurssissa?

Työurakysymyksen ratkaiseminen edellyttää kokonaisuuden hahmottamista. Tämä kokonaisuus on laaja palapeli, jossa yhden palan liikuttaminen vaikuttaa toivotun tai ei-toivotun suuntaisesti muihin työuraan liittyviin tekijöihin. Vastuuta pidemmistä työurista ei voi sysätä yhden hallinnonalan tai politiikkalohkon tehtäväksi. Se vaatii asennemuutosta ja yhteisvastuullisuutta alkaen yhteiskuntapolitiittisista valinnoista ja päätöksistä, ulottuen palvelujärjestelmän toiminnallisiin ja rakenteellisiin uudistuksiin, ja niistä edel-

leen työpaikkatason kehittämisen kautta yhteisöjen ja yksilöiden valintoihin ja vastuuseen asti.

Työelämän laatutekijöillä on huomattava rooli työurien pidentämisessä. Jos työkyky-, terveys- ja työhyvinvointitekijät jätetään työurahaasteen edessä vähäiselle huomiolle, toinen puoli työuraproblematiikasta jää kokonaan käsittelemättä ja ratkaisuja vaille.

Monet yksilöön, työhön, työympäristöön ja työterveyteen liittyvät tekijät vaikuttavat ennen aikaiseen työstä poistumiseen. Ihmisiltä itseltään kysyttäessä työssä jatkamis päätökseen vaikuttavat eniten terveys ja työkyky, työn mielekkyys, arvostus, vaikutusmahdollisuudet työssä, työyhteisön ilmapiiri ja yhteisöllisyys sekä oma elämäntilanne. Työelämässä on positiivisia, ennen aikaiselta eläköitymiseltä suojaavia tekijöitä, kuten joustomahdollisuudet ja työpaikan sosiaalinen pääoma. Niitä tulee vahvistaa.

Työurien pidentämisen voi nähdä myös kysymyksenä siitä, saako, haluaako ja pystyykö ihminen olemaan työssä vai joutuuko hän työelämän ulkopuolelle. Työurahaasteen selättämiseksi tarvitaan uusia ratkaisuja ja niiden käytäntöön siirtymistä erilaisilla työelämän laatuun liittyvillä alueilla. Tarvitaan yhtä aikaa esteiden poistamista ja mahdollisuuksien luomista sekä käyttöön ottamista. Laadullisesti paremmat ja kestävämmät työurat ovat pidempien työurien rakennusainetta.

Erilaisten toimenpiteiden vaikuttavuutta eläkkeellejäämisikään on viime aikoina arvioitu ja laskettu monella tavalla. Pelkillä numeroilla mitattavan vaikuttavuuden lisänä yhtä arvokas on työuriin ja työelämään ylipäätään kohdistuvan asenneilmaston ja ilmapiiirin muuttaminen positiiviseen suuntaan. Väittäisin, että sen yhteys ihmisten valintoihin ja ratkaisuihin on paljon suurempi kuin tätä nykyä osataan ajatella.

Työurayhtälön edessä olisi syytä myös kysyä mitä me oikeastaan olemme pidentämässä? Huokoistuvassa työelämässä työurat yksilöllistyvät ja moninaistuvat. Työurat ovat liikkeessä, ne murenevät, liukenevat ja pakenevat määrittelyä. Millaisia työurat ovat nyt? Entä tulevaisuudessa?

Luin kirjan

Mitä on vakuutus?

Jyri Liukko:
Solidaarisuuskone
elämän vakuuttaminen ja
vakuutusajattelun muutos
Gaudeamus, 2013
315 sivua
ISBN 978-952-495-291-0

■ On käytännössä mahdotonta antaa tyhjentävää määritelmää käsitteelle vakuutus. Yhtään helpompaa ei ole määritellä, mitä on sosiaalinen. Ei siis ihme, että sosiaalivakuutuksen määrittelemine se vasta pulmallista onkin. **Jyri Liukko** analysoi määrittelyvaikeuksien syitä ja seurauksia erittäin mielenkiintoisessa väitöskirjassaan *Solidaarisuuskone*.

Liukko keskittyy vakuutuksen eetokseen, jonka hän ymmärtää liittyvän eettisten käsitysten tuottamiseen käytännössä. Liukko kysyy, minkälaiset ajattelutavat ovat ohjanneet käytännön vakuutustyötä. Kysymykseen hän vastaa lukemalla edesmennyt Vakuutussanomalehteä, joka sadan vuoden ajan välitti, tulkitsi ja muotoili vakuutusajattelua Suomessa.

Liukon tutkimus osoittaa, että vakuutuksen jakoja yksityiseen ja julkiseen, sosiaaliseen ja taloudelliseen tai yksilölliseen ja kollektiiviseen ei olisi otettava annettuina, vaan koko vakuutusyhteiskuntaa olisi tarkasteltava kokonaisuutena. Tutkimuksella on paljon annettavaa niin sosiaalitieteille kuin historian tutkimukselle, ja mielellään sitä suosittelee myös vakuutusammattilaisille.

Jussi Vauhkonen

Tilastomaailman reittiopas

Jussi Simpura & Jussi Melkas:
Tilastot käyttöön!
Opas tilastojen maailmaan
Gaudeamus, 2013
180 sivua
ISBN 978-952-495-296-5

■ Kaksi kokenutta ja osaavaa tilastoammattilaista on kirjoittanut kerrassaan mainion oppikirjan tilastoista. Kirjassa on hyvin vähän tilastoja!

Jussi Simpura ja **Jussi Melkas** osoittavat, miten yhteiskuntaa hallitaan ja ohjataan myös tilastoilla, miten tilastot vaikuttavat yhteiskuntaan ja yhteiskunta tilastoihin.

Kirja opettaa tilastojen lukemisen taitoa. Se edellyttää tilastojen lukutaidon lisäksi myös laajempaa osaamista: missä tarkoituksessa tilasto on tuotettu, kuka sen on tuottanut, miksi se on julkaistu ja miten sitä on tulkittu. Siihen kuuluu myös sen ymmärtäminen, että tilastojen totuus ei ole absoluuttista, vaan enemmän tai vähemmän sopimuksenvaraista.

Hyvä esimerkki on vaikkapa yksityisen työeläkejärjestelmän 1990-luvun lopulla tapahtunut siirto julkisen talouden piiriin. Se on sopimus, mutta kun näin on päätetty, se vaikuttaa käsitykseen esimerkiksi julkisen talouden velasta tai veroasteesta.

Tilastojen lukemisen taidon ABC on tärkeä reittiopas tilastojen yhteiskuntaan.

Hannu Uusitalo

Yhdyskunta

Nyt on aika kasvattaa tätä meidän Emu-puskurisukkaa!

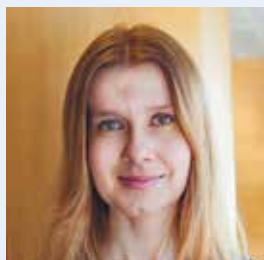
www.tahtikuviot.fi

Emu-puskurin avulla voidaan varautua tasaisempaan eläkemaksun korotukseen kuin muutoin.

English Summary

Joanna Nylund
Translator
Finnish Centre
for Pensions

Newsletter in English

Stay one step ahead.
Order our newsletter at
www.etk.fi/newsletter

More news in English
at www.etk.fi/en

With their backs against the Balkans

■ Croatia joined the EU in July and is determined to look west. The view is not enticing, but the past is best left behind. The Croatian economy has not grown for five years, and the country's pension system is in a crisis. Youth unemployment is the third highest in Europe at 45%, trailing right behind crisis countries Spain and Greece.

"The biggest problem we have with the pension system is longevity. In addition to the financial crisis in Europe, our age dependency ratio is also difficult: there is one pensioner for each person working," concludes **Mirando Mrsić**, Croatia's Minister for employment and pensions.

In Finland the number is half that. In reality, the situation in Croatia is intolerable. Last year pension contributions covered 58 per cent of system expenditure, while the rest was financed from the state budget.

"Reform is inevitable. We will raise the retirement age by two years, to 67. It will be possible to retire on a full old-age pension earlier, if the working career spans at least 41 years," states minister Mrsić.

The final decision to raise the retirement age was tactically taken in July, a month when most Croatians are on holiday. The decision is obviously hotly debated still.

"A growing number of young people head abroad, because there are no other options. I would like to think that things will change for the better now that we are in the EU, but I see no enthusiasm around me", says **Ljpublica Djakovic**, 29, a Croatian living and working abroad.

A growing number of retirees are going back to school – both to study and to teach. **Milivoj Mesić**, 76, teaches English. "Unlike in many other countries, we have to work during retirement. I teach twelve hours per week, and that raises my income by a third", explains Mesić, whose pension is EUR 400.

The Croatia pension reform will be implemented in phases starting 2031. By that time the retirement age of women will have been raised to the same level as that of men, 65 years.

Calling all EMU buffers

■ Demands are now being made to activate the EMU buffer funds in order to resuscitate the Finnish national economy. With the help of buffer funds, it would be possible to leave unemployment insurance contributions and pension contributions as they are, or even to lower them. Opinions are divided on whether there are grounds for using the largest EMU buffer now or not.

The EMU buffer funds were first created when the Finnish mark joined the European Monetary Union. Since Finland thereby lost the ability to devalue the foreign value of its currency in times of crisis, the buffer funds would serve as extra protection.

According to various estimates, anywhere between EUR 3.7 – 5.5 billion has accumulated in the EMU buffer funds since 1998. The largest and most significant buffer fund lies in the private-sector pension funds.

It is the labour market organizations that decide on how, and when, the buffer funds should be used. In early autumn, the Confederation of Finnish Industries suggested using the buffer funds to alleviate the economic situation. The employee side disagreed, saying there was no reason for it. Politicians are currently weighing in with their own opinions on the matter.

The buffer fund agreement does not specifically state in what type of situation the buffer funds should be used.

Mela insures work based on a grant

■ Artists and researchers whose work is supported by grants did not have their own route to pension insurance until 2009. Prior to that, grant and scholarship recipients were left without any kind of pension insurance. Nowadays pension insurance company Mela insures close to 5,000 grant recipients per year.

Mela, formerly the Farmers' Social Insurance Institution, was deemed the most suitable for the role since the farmers' pension contribution is lower than under the other pension acts.

Most grant recipients are employed for parts of the year and are covered by the Employees Pensions Act for that time. For the insurance to come into play, work based on a grant is expected to last for at least four months, and the size of the grant should be at least 3,652 euros in relation to annual earnings.

Despite its young age, the pension system already pays out roughly 100 pensions per year. The grant naturally plays a relatively small role in the pension due to grant periods being short, but complements pension security and ensures there are no gaps in the future pension.

Is your work based on a grant, and do you work in several countries? For more information, please visit www.findyourpension.eu.

Uusimmat julkaisut

Julkaisut verkossa
www.etk.fi/julkaisut

Paperijulkaisujen tilaus
www.etk.fi/julkaisut
sähköpostilla aineistotilaukset@etk.fi
puhelimitse 029 411 20 klo 8–16

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

RAPORTTEJA

Eläkeiän sitominen elin aikaan – miten käy työurien ja tulonjaon?

Raportissa tutkitaan sitä, miten vanhuuseläkeiän nosto ja sen sitominen elinajan odotteeseen vaikuttaisivat lähellä eläkeikää olevien palkansaajien työurapäätöksiin, tulonjakoon ja työeläkejärjestelmän kestävyys. Käytetty menetelmä erottelee palkansaajat iän, sukupuolen ja koulutustason mukaan.

Tekijät: Jukka Lassila, Niku Määttä ja Tarmo Valkonen
Sarja: Eläketurvakeskuksen raportteja 05/2013, ETLAn sarja B 258
ISBN 978-951-628-589-7 (painettu)
ISBN 978-951-628-590-3 (PDF)
ISSN-L 1238-5948 (ETK)
ISSN 1238-5948 (ETK, painettu)
ISSN 1798-7490 (ETK, verkkajulkaisu)
ISSN-L 0356-7443 (ETLA)
ISSN 0356-7443 (ETLA)

Lakisääteiset eläkkeet – pitkän aikavälin laskelmat 2013

Raportissa esitellään Eläketurvakeskuksen pitkän aikavälin laskelmat lakisääteisten eläkkeiden kehityksestä vuosille 2013–2080. Pääpaino on työeläkkeitä koskevissa laskelmissa. Raportissa tarkastellaan eläkemenojen ja keskimääräisen etuustason kehitystä sekä työeläkkeiden rahoitusta. Rahoituslaskelman keskeisimpiä tuloksia ovat TyEL-maksun ja -varojen kehitys.

Tekijät: Ismo Risku, Jukka Appelqvist, Mikko Sankala, Hannu Sihvon, Heikki Tikanmäki ja Risto Vaittinen
Sarja: Eläketurvakeskuksen raportteja 04/2013
ISBN 978-951-691-189-5 (nid.)
ISBN 978-951-691-190-1 (PDF)
ISSN-L 1238-5948
ISSN 1238-5948 (painettu)
ISSN 1798-7490 (verkkajulkaisu)

KATSAUKSIA

Työeläkemennoennuste vuodelle 2013

Katsaus sisältää ennusteen vuoden 2013 lakisääteisestä eläkemenoista ja eläkkeensaajien lukumäärästä. Mukaan on laskettu sekä yksityisen että julkisen sektorin eläkkeet. Ennusteen perusteella sekä eläkkeensaajien lukumäärä että lakisääteinen eläkemeno tulevat kasvamaan hieman edelliseen vuoteen verrattuna.

Tekijä: Marja Kiviniemi
Sarja: Eläketurvakeskuksen katsauksia 04/2013
ISSN-L 1236-7737
ISSN 1798-7474 (verkkajulkaisu)

Työeläkeote-tutkimus 2012

Tutkimuksessa kysyttiin ihmisten mielipiteitä heille lähetetystä työeläkeotteesta sekä mistä muualta he ovat saaneet eläketietoa. Heitä kysyttiin myös, kuinka hyvin otteesta ollut eläkekertymä vastaa heidän odotuksiaan. Tuloksia verrataan aiempien Työeläkeote-tutkimusten tietoihin.

Tekijä: Kristiina Tuominen
Sarja: Eläketurvakeskuksen katsauksia 03/2013
ISSN-L 1236-7737
ISSN 1798-7474 (verkkajulkaisu)

TILASTORAPORTTEJA

Työeläkekuntoutus vuonna 2012

Tilastoraportissa tarkastellaan työeläkekuntoutuksen kehitystä aina vuodesta 1992 lähtien, pääpaino on vuodesta 2012. Raportissa on tietoa kuntoutushakemuksista, annetuista päätöksistä, valitusoikeudesta, kuntoutujista, kustannuksista sekä päättyneistä kuntoutusohjelmista. Raportti julkaistaan Eläketurvakeskuksen verkkosivuilla, osoitteessa www.etk.fi.

Tekijä: Leena Saarnio
Sarja: Eläketurvakeskuksen tilastoraportteja 03/2013
ISSN-L 1459-3823
ISSN 1798-7466 (verkkajulkaisu)

Eläkkeellesiirtymisikä Suomen työeläkejärjestelmässä

Tilastoraportissa tarkastellaan eläkkeellesiirtymisikää tätä tarkoitusta varten kehitetyn mitarin, eläkkeellesiirtymisiän odotteen, avulla. Julkaisussa esitetään eläkkeellesiirtymisiän odotteen määritelmä ja laskutapa sekä kuvataan odotteessa tapahtunutta kehitystä vuosina 1996–2012.

Tekijä: Jari Kannisto
Sarja: Eläketurvakeskuksen tilastoraportteja 04/2013
ISSN-L 1459-3823
ISSN 1459-3823 (painettu)
ISSN 1798-7466 (verkkajulkaisu)

MUUALLA JULKAISTUA

Eläkkeelle siirtyminen ja subjektiivinen taloudellinen hyvinvointi. Tulomuutosten ja toimeentulokokemusten tarkastelua

Tutkimuksessa selvitetään eläkkeelle siirtymisen, eri tavalla mitattujen tulomuutosten ja koetun toimeentulon välisiä yhteyksiä. Tutkimus perustuu Suomalaisten Hyvinvointi ja Palvelut (HYPA) 2004, 2006 ja 2009-kyselytutkimuksiin. Tulosten perusteella kokemus toimeentulosta heikkenee eläkkeelle siirryttäessä. Toimeentulokokemusten heikkeneminen ei liity objektiiviseen tulomuutokseen, vaan erilaisiin suhteellisen tuloaseman vertailuihin.

Tekijä: Liisa-Maria Palomäki
Artikkeli on ilmestynyt julkaisussa Yhteiskuntapolitiikka 78 (2013): 4, 378–394

Tilaa julkaisukirje osoitteesta
www.etk.fi/uutiskirje

